

”Gutteproblemet”

*En kvalitativ undersøkelse rundt
temaet gutter og lesing
– og hvorfor guttene leser dårligere enn jentene.*

Hanne Kristiansen

Masteroppgave i spesialpedagogikk
Det utdanningsvitenskapelige fakultet
Institutt for spesialpedagogikk

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2009

Sammendrag

Bakgrunn, formål og problemstilling

Jeg har en personlig oppfatning om at lesing er for alle. Det finnes et rikt register av bøker med bredde når det gjelder innhold og skrivestil, slik at alle burde kunne finne noe som fenger. Vi lever i et samfunn som stiller store krav til lesing, (internett, tv, filmer, aviser og bøker). Vi trenger ikke bare å kunne lese bøker, men også for å fungere i arbeidslivet, i det sosiale, i fremtida, i yrkeslivet og i det offentlige liv (Kjærnsli, Lie, Olsen & Roe, 2007). For å kunne fungere i det tekstbaserte samfunnet vi lever i, trenger vi derfor adekvate leseferdigheter. I Norge legges opplæring i, og utvikling av leseferdigheter på skolenivå (Saabye 2008, Utdanningsdirektoratet 2006). En rekke undersøkelser som PISA, PIRLS og de nasjonale prøvene viser at norske elever ikke leser så godt, som land det er naturlig å sammenligne med. Guttene skiller seg særlig ut, ved å gjøre det gjennomgående dårligere enn jentene. Disse signifikante kjønnsforskjellene finner vi både nasjonalt og internasjonalt, men i Norge er kjønnsforskjellene signifikant større sammenlignet med de landene det er naturlig å forholde seg til (Utdanningsdirektoratet 2008, Lesesenteret 2007, PISA 2006). Jeg ønsker i denne oppgaven å se nærmere på dette "Gutteproblemet" når det gjelder temaet "gutter og lesing". Det virker på meg som at vi har for lite kunnskap om de bakenforliggende faktorene for hvorfor guttene leser dårligere enn jentene. Videre synes det som at vi har for liten kunnskap om hvordan vi skal møte de utfordringene disse funnene gir. Et av formålene med denne oppgaven vil derfor være å få satt søkelys på "Gutteproblemet", og kanskje bidra til diskusjon. Problemstillingen lyder som følger: **Lesing er for alle! – også for gutter?**

Metode og analyse

Jeg tar utgangspunkt i min personlige oppfatning om at lesing er for alle, og ønsker å sjekke om dette stemmer. Fokus skal være på lesing i skolen blant gutter på sjette trinn. For å se nærmere på det aktuelle tema valgte jeg en kvalitativ tilnærming (Kvale & Brinkmann 2007, Befring 2007, Postholm 2005, Dalen 2004). Jeg ønsker å sjekke med guttene selv om hvordan de opplever problemet. Er lesing på skolen for gutter? Aktuelle underspørsmål vil gå på hva guttene tenker rundt kjønnsforskjeller og leseprestasjoner, egne holdninger og nytteperspektiv. For å få svar på disse spørsmålene ønsker jeg å gjennomføre forskningsintervjuer blant gutter på sjette trinn. Gjennom å bruke et semistrukturert intervju med overordnede tema, ønsker jeg å samle inn data fra guttene.

Analysen gjøres med utgangspunkt fra lydopptakene, og de transkriberte intervjuene. Jeg ønsker å se nærmere på datamaterialet ved å se hvordan guttene innbyrdes svarer, og hvordan dette samsvarer med internasjonal og nasjonal litteratur (Kvale 2007, Dalen 2004).

Resultater

Det kom fram i hovedsak at guttene selv formener at jentene er flinkere til å lese, fordi jentene leser mer. Når det gjelder lesing synes guttene sterkt situasjonsorientert og har et nytteperspektiv som styres ut fra virkeligheten som er her-og-nå. Det inntrykket jeg sitter igjen med etter å ha pratet med disse guttene, er at de er fornøyd med egen lesekompetanse, og at de har den leseferdigheten de trenger i sine liv. Vi lever som sagt i et samfunn som stiller store krav til lesing; blant annet i arbeidslivet, i det sosiale, i framtiden (Kjærnsli et al., 2007). Voksenlivet synes fjernt for gutter på sjette trinn, og det virker ikke som at de blir motivert til lesing, selv om de skulle trenge ferdighetene når de blir voksne. Det blir da viktig å få fram at guttene på noe vis "tar igjen" jentene når voksenlivet nærmer seg, med tanke på at det er gjennomgående menn som har de ledende stillingene og den beste lønna (Wold 2009).

Dette fører til spørsmål og undring om *når* elevene bør ha oppnådd ulike leseferdigheter, og om det er så farlig at gutter på sjette trinn, leser litt dårligere enn de jentene de går i klasse med.

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært både en tung og spennende prosess. Den knappe tiden har vært særlig utfordrende. Å skaffe seg oversikt over tema, samtidig som datainnsamlingen burde settes i gang, har krevd en del raske valg, som kanskje ikke alltid har vært like gjennomtenkt. Kreativitet har derfor vært en god medhjelper. I tillegg vil jeg takke en rekke personer som har hjulpet meg på veien.

Jeg har satt stor pris på velvillighet fra mine informanter. Takker for alle ærlige svar, og at intervjuene ble tatt på alvor. Jeg vil gjerne få takke rektor og kontaktlæreren ved skolen, som virkelig har bidratt til denne oppgaven, både med positivitet, vært imøtekommende og fleksible. Dette har lettet mitt arbeid. Takker også alle foreldrene og guttene som ville være med og bidra i denne undersøkelsen.

Jeg vil takke veileder Kolbjørn Varmann. Særlig har jeg satt pris på alle samtaler, diskusjoner og konstruktiv kritikk som har bidratt til å rydde opp i tanker og refleksjoner, og klargjort oppgaven. Jeg har også satt stor pris på at det har vært rom for uklare tanker, halvferdige ideer og frustrasjon.

Til sist vil jeg veldig gjerne få takke min samboer Magnus Lund for all forståelse, tålmodighet, vannglass, brødsiver og kjærlighet gjennom hele prosessen. Nå er det over.

Ytre Enebakk, mai 2009

Hanne Kristiansen

Innhold

SAMMENDRAG	2
BAKGRUNN, FORMÅL OG PROBLEMSTILLING	2
METODE OG ANALYSE.....	3
RESULTATER.....	3
FORORD	5
INNHold	6
1. INNLEDNING	9
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA OG FORMÅL MED OPPGAVEN.	10
1.2 PROBLEMSTILLING.....	11
1.3 OPPGAVENS OPPBYGNING.....	12
2. GUTTER OG LESING- HVA FORVENTES OG HVA OPPNÅS	14
2.1 GUTTER PÅ SJETTE TRINN, LESING OG KUNNSKAPSLØFTET	14
2.2 RESULTATENE SOM VEKKER BEKYMRING	15
3. LESETEORETISK GRUNNLAG	17
3.1 HVA ER LESING.....	17
3.2 UTVIKLING AV LESEFERDIGHETER	17
4. TEMAET “GUTTER OG LESING” I ET NASJONALT OG INTERNASJONALT PERSPEKTIV 21	
4.1 HVILKET FOKUS HAR DET VÆRT PÅ GUTTER OG LESING FRAM TIL NÅ?.....	21
4.2 GI ROM FOR LESING.	22
4.3 VIKTIGE FAKTORER RUNDT TEMA ”GUTTER OG LESING.”	23
4.3.1 <i>Guttenes referansegrunnlag / Fritid</i>	23

4.3.2	<i>Holdninger</i>	24
4.3.3	<i>Nytteverdi</i>	26
4.3.4	<i>Leseflyt</i>	27
4.3.5	<i>Informasjon om lesing</i>	28
4.3.6	<i>Rollemodeller</i>	29
4.3.7	<i>Kjønnforskjeller</i>	30
5.	METODE	32
5.1	VALG AV METODE	32
5.1.1	<i>Intervju</i>	33
5.2	FORBEREDELSE FØR UNDERSØKELSEN	34
5.2.1	<i>Utvalg av informanter</i>	34
5.2.1.1	Det reelle utvalget av informanter	36
5.2.2	<i>Utforming av intervjuguide med tema</i>	37
5.2.3	<i>Prøveintervju</i>	37
5.2.3.1	Gjennomføring av prøveintervju.....	38
6.	GJENNOMFØRING AV UNDERSØKELSEN	40
6.1	FORSKNINGSINTERVJUENE	40
6.2	TRANSKRIBERING OG BEARBEIDING AV DATAENE	41
6.3	ARBEIDET MED ANALYSEN	42
6.4	FORSKNINGSMESSIGE OVERVEIELSER.....	42
6.4.1	<i>Generalisering</i>	42
6.4.2	<i>Førforståelse og forskerbias</i>	43
6.4.3	<i>Bruk av ledende spørsmål</i>	45
6.4.4	<i>Validitet</i>	45

6.4.5	<i>Gjenprøvbarhet</i>	48
6.5	ETISKE OVERVEIELSER	49
6.5.1	<i>Informert samtykke</i>	51
6.5.2	<i>Konfidensialitet og anonymitet</i>	51
7.	PRESENTASJON AV RESULTATENE	53
7.1	DE ULIKE TEMAENE	53
7.1.1	<i>Tema: Gutter og fritid</i>	53
7.1.2	<i>Tema: Gutter og holdning til lesing</i>	55
7.1.3	<i>Tema: Gutter og lesingens nytteverdi</i>	56
7.1.4	<i>Tema: Gutter og leseflyt (guttene egen følelse av mestring i lesing)</i>	59
7.1.5	<i>Tema: Gutter og hvordan de får informasjon om lesing (bøker)</i>	62
7.1.6	<i>Tema: Gutter og rollemodeller</i>	66
7.1.7	<i>Tema: Gutter og kjønnsforskjeller</i>	68
8.	ANALYSE OG DRØFTING AV FUNN	72
9.	OPPSUMMERING	77
10.	KILDELISTE	81
	VEDLEGG 1: SKRIV TIL ORIENTERING (TIL SKOLEN)	87
	VEDLEGG 2: SKRIV TIL FORELDRE/FORESATTE	88
	VEDLEGG 3: INTERVJUGUIDE	89

1. Innledning

Vi lever i et samfunn i dag som stiller store krav til lesing, og lesing i et høyt tempo (tv, filmer, spill og internett). En rekke undersøkelser viser at norske elever leser dårligere enn andre elever i andre land det er naturlig å sammenligne med. Det viser seg også at guttene leser dårligere enn jentene (Hoel, 2008).

Denne oppgaven skal handle om temaet gutter og lesing. Det eksisterer en del allmenne oppfatninger og myter rundt dette temaet. Ross, McKechnie og Rothbauer (2006) peker på myter om at bøker taper i kampen med tv, filmer og internett. Folk leser ikke så mye lengre sammenlignet med hva de gjorde (ibid.). Videre synker kvaliteten på hva folk leser med tanke på store klassikere. Dette viser seg i sammenhengen med at mengde eksponering av tv-programmer, internettsurfing og videospill "ødelegger" folks evner til å lese de store, tunge klassikerne av "bedre kvalitet" (ibid). De trekker også fram at ansvaret legges særlig på biblioteket, og at det er deres jobb til å styre folk vekk fra magasiner og lignende til å finne de "beste" bøkene. Videre er det myter om at gutter og menn ikke leser, særlig ikke skjønnlitteratur (ibid). Forslag til årsaker er at de som leser mye bøker, er kun nerdete bokormer, med lav sosial fungering/status, og at "ekte" lesing er en ensom affære. Det kommer imidlertid fram at alle mytene har blitt forkastet i mer eller mindre grad, hvor mytene kun avspeiler nyanser av sannheten (ibid.). Myten om at gutter ikke leser er relevant for denne oppgaven. Spørsmålet er om dette går på guttenes mangel på interesse, motivasjon, gode rollemodeller, eller om lesing sees på som en ensom aktivitet? Dette er alle viktige faktorer for lesing (Molloy 2007, Ross et al. 2006, Sullivan 2004, Smith & Wilhelm 2002, Skaalvik & Skaalvik 1996). Det er kanskje særlig viktig å være motivert for å lese. Konkret for guttene gjelder dette å finne noe å lese, som de synes er spennende. Det kan derfor være interessant om skolen presenterer mest skjønnlitterære tekster som i størst grad fanger jentenes interesse. Er det derfor det viser seg gjennom ulike prøver at jentene til stadighet leser bedre enn

guttene? I den nasjonale strategiplanen for stimulering av leselyst og leseferdighet; ”Gi rom for lesing” var noen av de viktige stikkordene *leselyst*, *leseferdighet* og mer bruk av *bibliotek*. Denne planen sa også noe konkret om ”*hensynet til gutter*,” som kort går på det å presentere og tilrettelegge forskjellig litteratur og sjangere til guttene (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005).

1.1 Bakgrunn for valg av tema og formål med oppgaven.

Denne oppgaven skal gå nærmere inn på gutters forhold til lesing. Personlig mener jeg at lesing er for alle. Innenfor bøkernes verden, finnes det et rikt register av ulike tema, skrivestiler, ordbruk osv. som vil kunne favne de fleste. Utfordringer ligger i å få presentert de bøkene som vil interessere og engasjere den enkelte. For at elevene skal jobbe med leseferdighetene sine, synes det viktig at det er så lystbetont som mulig, og at de ser hensikten med den jobben de gjør. Noe som vil være aktuelt for meg å drøfte i denne sammenhengen er; hvorfor skal vi lære å lese? For hvem skal vi lære å lese? Finnes det alternative måter å oppnå leseflyt på? Hvilke tekster skal leses? (Bøker, tegneserier, aviser, spill, internett, mailer, sms, brukermanualer med mer). Jeg tenker at målsetningen er at elevene til syvende og sist oppnår den leseferdigheten som de vil trenge, for å fungere i sine liv.

En uformell samtale som jeg hadde, gav meg som student noen refleksjoner rundt temaet ”gutter og lesing”, og jeg fant ut at jeg hadde lite kunnskap om dette. Etter å ha søkt etter tema, viser det seg at det har vært relativt lite fokus på gutter og lesing. Strategiplanen ”Gi rom for lesing” etterlyste mer forskning på dette området (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005). Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger fikk et særlig ansvar her innenfor tidsrammen 2005-2007 (ibid.). Denne

oppfordringen fra Utdannings- og forskningsdepartementet forteller meg at det er nyttig å få økt kunnskap rundt lesing og det jeg omtaler i denne oppgaven som ”gutteproblemet”. Et av formålene med denne oppgaven vil derfor være å få satt søkelys på tema, og kanskje bidra til diskusjon.

Lesesenteret ved Universitet i Stavanger har foretatt en rekke undersøkelser i nyere tid på området. ”Jeg leser aldri, men jeg leser alltid” og ”Readwars – the return of men” er blant de største undersøkelsene de har gjennomført (Hoel 2008, Hoel & Helgevold 2005, Meling 2005). I disse undersøkelsene var det i hovedsak fokus på gutter på ungdomsskoletrinnet. Gutter på ungdomsskolen har kanskje andre interesser, holdninger og synspunkter rundt lesing, enn det kanskje de på barneskolen har. Jeg synes det derfor kan det være spennende å se nærmere på gutter på barneskolenivå denne gangen. Jeg har valgt å se nærmere på gutter på sjette trinn.

1.2 Problemstilling

Min problemstilling er formulert som en påstand, men som inneholder et dilemma, og lyder derfor som følger:

Lesing er for alle! – også for gutter?

Jeg er interessert å finne ut om lesing er for alle. Hovedblikket skal ligge på lesing i skolen. Er lesing på skolen også for gutter? Jeg ønsker å sjekke med guttene selv om hva de synes om å lese. Aktuelle underspørsmål vil gå på hva guttene tenker rundt hvorfor de tror de skal lese, og når de tror at lesing er viktig. Videre kan det være interessant å se nærmere på hvordan guttene får kjennskap til bøker de kan lese, og

hvilke bøker de liker å lese. Uttrykker guttene at det er kjedelig å lese, eller slitsomt å lese?

Hvordan kan jeg gå fram for å se nærmere på disse spørsmålene? Oppgaven skal i det videre skissere hvordan jeg tenker å angripe disse utfordringene som ble presentert i dette avsnittet.

1.3 Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven skal ta for seg noen av utfordringene rundt temaet ”gutter og lesing.” Innledningsvis skal det introduseres hvilke forventninger som Kunnskapsløftet stiller til gutter på sjette trinn når det gjelder lesing. Leseprosessen vil også helt kort bli presentert, for å klargjøre hvilke leseferdigheter gutter på sjette trinn skal ha.

Bakgrunnen for oppgaven er at gutter gjør det dårlig på ulike lesetester. Oppgaven skal derfor vise til guttenes prestasjoner på PISA, PIRLS og nasjonale prøver. Videre skal oppgaven ta opp temaet ”gutter og lesing” sett ut fra nasjonal og internasjonal litteratur. Den empiriske delen av oppgaven skal se nærmere på noen av hovedmomentene som kan ligge bak guttenes ”problem”. Valg av intervju som metode vil være gunstig for min oppgave. Utarbeidelsen av intervjuguiden skal ha faglig bakgrunn i den teoretiske delen av oppgaven. Hvorfor jeg velger en kvalitativ tilnærming, og hvorfor jeg velger å intervju gutter på sjette trinn skal begrunnes under metodekapittelet. Det skal gjøres rede for hvilke valg som ble gjort i forkant av undersøkelsen. Videre skal det komme fram hva som ble gjort under datainnsamlingen. Forskningsmessige og etiske overveielser skal deretter drøftes i lys av denne undersøkelsen. Presentasjon av resultater skal vise hva som kom fram av datainnsamlingen. Analyse og drøfting av funn skal deretter gjøres grundig rede for

med utgangspunkt i den teoretiske – og empiriske utredningen. Til sist ønsker jeg å tydeliggjøre hva denne undersøkelsen har kommet fram til som viktige aspekter rundt ”Gutteproblemet”.

2. Gutter og lesing- hva forventes og hva oppnås

2.1 Gutter på sjette trinn, lesing og Kunnskapsløftet

Kunnskapsløftet legger føringer for hva gutter på sjette trinn skal oppnå kunnskaper om, og ferdigheter i. Kunnskapsløftet spesifiserer ikke hovedmål for hvert enkelt årstrinn, men har mer langsiktige mål som det skal jobbes med over flere årstrinn. På mellomtrinnet er hovedmålene satt for femte til sjuende årstrinn (Saabye 2008, Utdanningsdirektoratet 2006). Med tanke på temaet ”gutter og lesing” i denne oppgaven, er de mest sentrale føringene fra Kunnskapsløftet, slik jeg ser det:

Utdrag fra fagplanen i norsk: 5.-7. årstrinn:

- lese et mangfold av tekster i ulike sjangre og av ulik kompleksitet på bokmål og nynorsk: norske og oversatte, skjønnlitterære tekster og sakprosa tekster.*
- uttrykke egne opplevelser av og begrunne egne synspunkter på leste tekster.*
- presentere egne lesererfaringer fra skjønnlitteratur og fagbøker skriftlig og muntlig*
- vurdere tekster, TV-programmer, reklame, musikk, teater og film og begrunne egne medievaner.*

(Saabye, 2008 s. 24)

Slik disse føringene for fagplanen i norsk blir tolket, skal elevene være kunne fortelle om bøker de har lest, og være i stand til å formulere en mening og oppfatning om disse. Dette innebærer også at elevene skal ha fått erfaring med ulike typer bøker og sjangre, og skal være i stand til å dele disse erfaringene i for eksempel en samtale. Dette legger et grunnlag for den empiriske delen av oppgaven.

I de senere år har det kommet på dagsorden at det foreligger signifikante forskjeller mellom kjønnene når det gjelder lesing. Det er en rekke undersøkelser som viser dette. Videre skal oppgaven derfor vise til disse resultatene.

2.2 Resultatene som vekker bekymring

I denne oppgaven skal resultatene fra følgende undersøkelser, bidra til å støtte oppom den bekymringen som eksisterer rundt guttenes leseferdigheter. Resultatene fra PISA (Programme for International Student Assessment), PIRLS (Progress in Reading Literacy Study) og nasjonale prøver viser alle det samme, guttene leser dårligere enn jentene (Utdanningsdirektoratet 2008, Lesesenteret 2007, PISA 2006). PISA (2006) tar for seg leseferdighetene hos femtenåringene, og ble i 2006 gjennomført i 57 land. Ansvarlig for gjennomføringen av PISA i Norge er Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling (ILS) ved Universitetet i Oslo (PISA, 2006). PIRLS ser nærmere på leseferdigheter hos tiåringene (4.trinn), og ble i 2006 gjennomført i 42 land. Norge bidro med elever på fjerde trinn, og et mindre utvalg på femte trinn. Ansvarlig for gjennomføringen av PIRLS i Norge er Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger (Lesesenteret, 2007). Både PISA og PIRLS ser på lesing i et internasjonalt perspektiv. De nasjonale prøvene gjennomføres på femte- og åttende trinn. Ansvarlig for gjennomføringen har vært delt mellom Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger og Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling (ILS) ved Universitetet i Oslo (Utdanningsdirektoratet, 2008).

Det er ingen av disse resultatene som sier noe konkret om leseferdighetene på sjette trinn, (som er fokus for denne oppgaven,) men på barneskolen inkluderes både fjerde-

og femtetrinn. Neste undersøkelser gjennomføres på åttendetrinn. Disse resultatene vil med rimelighet påstås å ha relevans for elever på sjette trinn.

Både de internasjonale og nasjonale resultatene kan vise til signifikante forskjeller mellom kjønnene, i guttenes disfavør, når det gjelder leseferdigheter. Oppgaven skal i det videre ta opp utvikling av leseferdigheter, og se nærmere på hvor i denne utviklingen forskjellene mellom kjønnene antas å oppstå.

3. Leseteoretisk grunnlag.

3.1 Hva er lesing

Man kan si at ”*lesing = avkoding x forståelse*” (Lyster, 1998 s. 42). Men hvordan utvikler man disse ferdighetene? Modellen til og Spear-Swerling og Sternberg (1994) sier noe om dette. Denne modellen er organisert etter ulike stadier i leseutviklingen, hvor en tenker seg at noen leseferdigheter er en forutsetning for den videre utviklingen. Elever i en normal utvikling lærer å lese gjennom to prinsipper. De må kunne knytte lyd til bokstav, (fonemisk prinsipp,) og så må de lære seg hvordan ord kan bygges opp, og settes sammen til setninger, (morfemisk prinsipp) (Frost 1999, Lyster 1998).

I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i at guttene er på et visst stadiet i leseutviklingen. Jeg skal derfor nå komme kort inn på hvor i utviklingen disse guttene befinner seg.

3.2 Utvikling av leseferdigheter

De prinsippene som skisseres ovenfor inngår for eksempel i utviklingsmodellen til Spear-Swerling og Sternberg (Frost, 1999). De første trinnene i denne modellen er mindre aktuell for denne oppgaven. Relevansen kommer inn der elevene begynner å få en kontrollert ordgjenkjenning, og hvor det neste steget vil være å få en automatisk ordgjenkjenning. Dette stadiet vil de fleste elever oppnå ved at de leser mye, og gjerne repeterer lesingen sin. Vansker på dette stadiet eller liten jobbing med lesingen

vil kunne føre til en dårlig leseflyt, som igjen kan påvirke leseforståelsen og dermed lysten til å lese (Klinkenberg 2005, Frost 1999, Lyster 1998, Spear-Swerling og Sternberg 1994). Elevene har god leseflyt når de klarer å lese raskt og uanstrengt. Flyten i lesingen er særlig viktig for at elevene skal klare å få med seg innholdet i teksten på en uanstrengt og best mulig måte, slik at fokuset og energien kan gå på å forstå det de leser (Klinkenberg, 2005).

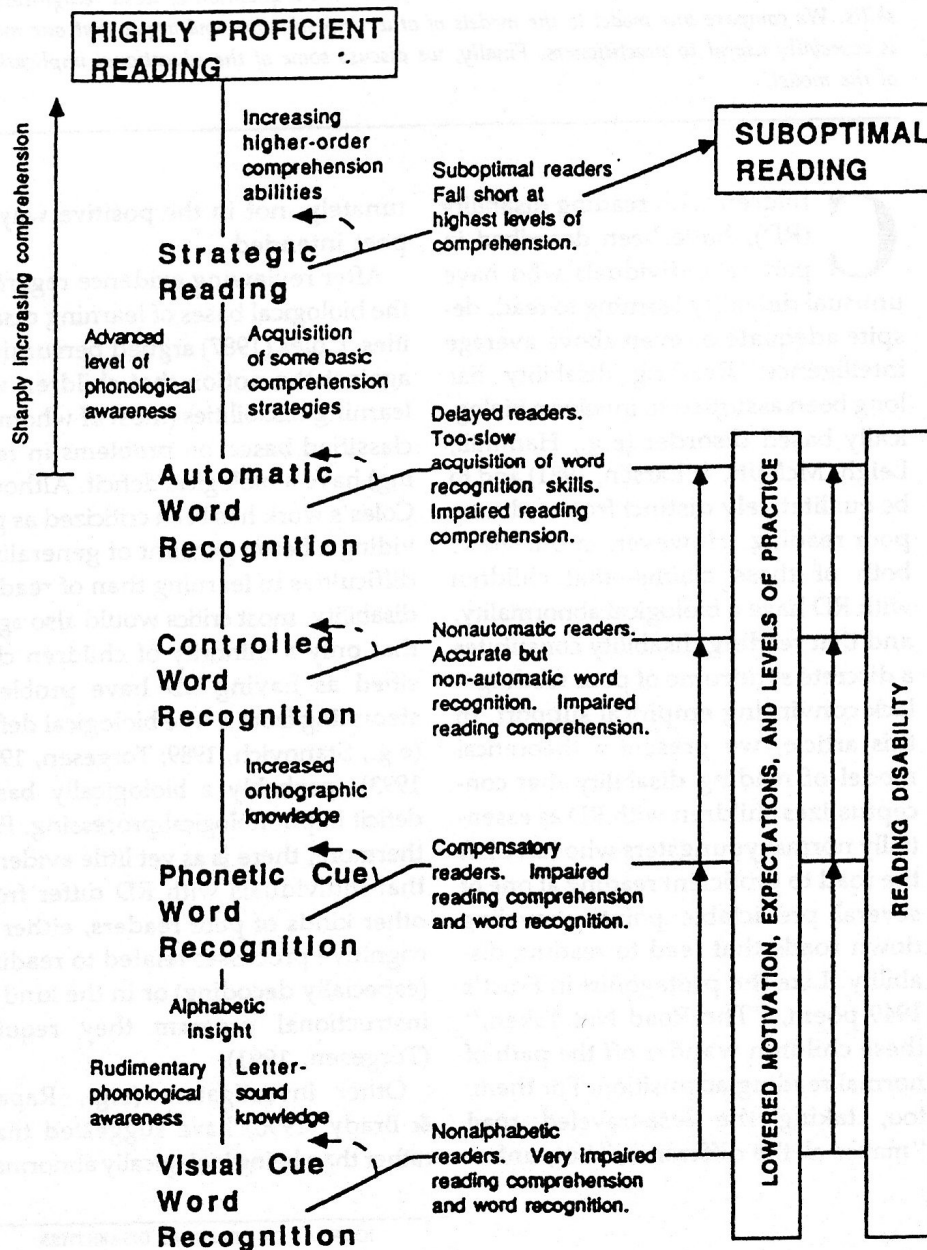

FIGURE 1. Diagram of Spear-Sternberg model of reading disability.

Illustrasjon av leseutviklingen (Spear-Swerling og Sternberg, 1994 s.103)

Med denne teoretiske bakgrunnen kan det derfor være aktuelt å se nærmere på guttenes lesevaner og holdning til lesing, i med at teorien sier noe om at man må lese mye for å bli en god leser (Klinkenberg, 2005, Frost 1999). Slik jeg har oppfattet det har man imidlertid ikke kommet fram til *hva* som nødvendigvis må leses for å bli en god leser. Med utgangspunkt leseutviklingsmodellen til Spear-Swerling og Sternberg og Kunnskapsløftet skal gutter på sjette trinn ha oppnådd en *kontrollert* ordavkodning, som er noe *automatisert* (Saabye 2008, Utdanningsdirektoratet 2006, Spear-Swerling & Sternberg 1994). Å automatisere lesingen videre, for deretter å lese på en strategisk måte vil være neste satsningsområdet (Saabye 2008, Frost 1999, Lyster 1998, Spear-Swerling & Sternberg 1994). Å ha både en kontrollert og automatisert ordavkodning henger nært med begrepet leseflyt (Klinkenberg 2005). Det er på dette punktet det er interessant å se på om gutter leser nok (mengde). *Er det på dette stadiet i leseutviklingen som er fallgruven for gutter? Er det deres manglende lesetrening som gjør at de skårer dårligere enn jentene på aktuelle prøver?* Da blir det viktig å reflektere rundt begrepet "livslang læring". Om jeg har forstått rett, er det ingen eller få kjønnsforskjeller når det gjelder de første trinnene i modellen, som handler om det å klare å knekke den såkalte alfabetiske koden, som er et grunnleggende prinsipp for å kunne lese (Frost 1999, Lyster 1998). Videre klarer guttene, så vel som jentene, og komme over på et ortografisk nivå, at de kan lese hele ord som en "pakke". Det kan se ut som at forskjellene gjøres mest synlig på de øverste nivåene i leseutviklingen (jf. modellen til Spear-Swerling & Sternberg, 1994). Spørsmålet pedagoger og spesialpedagoger må spørre seg er; *når* er det viktig at guttene har fått en automatisert ordgjenkjenning og en strategisk lesing? *Når* på barneskolen eller ungdomsskolen? Det er klart at det er mye viktig og grunnleggende kunnskap man må tilegne seg gjennom grunnskole og evt. videregående opplæring, og som en del av en allmennkunnskapelig oppdragelse. Men, jeg spør igjen: *når bør* guttene ha oppnådd *hvilke* leseferdigheter? Disse spørsmålene kan knyttes til det at guttene "tar" igjen jentene på et eller annet tidspunkt. Det viser seg at det er menn som gjennomgående tjener best og har de beste jobbene (Wold 2009). Jeg vil ut fra dette hevde at guttene synes å være situasjonsorientert, og at nytteperspektivet styres i

relativt stor grad ut fra et her-og-nå-perspektiv. Derfor blir det sentralt å spørre om guttene til enhver tid tilegner seg den leseferdigheten de trenger for å fungere i sine liv?

4. Temaet “Gutter og lesing” i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv

PISA, PIRLS og de nasjonale prøvene viser til at basisferdigheter, som bl.a. leseferdigheter, har kommet på dagsorden. Resultatene av disse undersøkelsene viser blant annet bekymring rundt guttenes lesekompetanse (Utdanningsdirektoratet 2008, Lesesenteret 2007, PISA 2006). Vi vet at guttene gjør det signifikant dårligere enn jentene på de ulike lesetestene, men vi vet ikke nok om de bakenforliggende faktorene for disse funnene. Videre synes det som at vi har vi for liten kunnskap om hvordan vi skal møte de utfordringene disse funnene gir. I det videre er det derfor relevant å se på hvordan temaet ”Gutter og lesing” har blitt behandlet i internasjonal og nasjonal litteratur og forskning.

4.1 Hvilket fokus har det vært på gutter og lesing fram til nå?

Forskningen har i stor grad vært opptatt av å konstatere at det er forskjeller mellom kjønnene og prestasjoner på lesetester, men mindre på de bakenforliggende faktorene (Utdanningsdirektoratet 2008, Lesesenteret 2007, PISA 2006). Videre kan det, ut fra internasjonal og nasjonal litteratur, virke som at fokus på emnet gutter og lesing i stor grad har fanget biblioteket/bibliotekarers oppmerksomhet. Det har kommet fram relativ stor kunnskap om hvilke bøker og sjangre gutter foretrekker (Ross et al. 2006, Sullivan 2004, Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002). I Norge er ”Fritt valg rapporten” og ”Jeg leser aldri – men jeg leser alltid: gutter som bibliotekbrukere” eksempler dette fokus (Hoel 2008, Hoel & Helgevold 2005). I forbindelse med dette kan det kanskje være på sin plass å spørre hva kan være bibliotekets rolle når det gjelder temaet ”gutter og lesing”? Hva kan for eksempel være bibliotekets oppgave

rundt guttenes leseferdigheter? Weih (2008) viser til at viten om at guttene gjør det dårligere enn jentene på lesetester ikke er noe nytt. Fokuset på *hva* som ligger bak disse forskjellene, og *hvordan* vi skal møte disse utfordringene har kommet tydeligere på dagsorden i den senere tid. Som en reaksjon på de dårlige resultatene til norske elevers leseferdigheter i bl.a. PISA, kom det en satsning på området. Det resulterte bl.a. i en nasjonal strategiplan; ”Gi rom for lesing”.

4.2 Gi rom for lesing.

”Gi rom for lesing” er en nasjonal tiltaks- og strategiplan. Målet er å stimulere leseglede og leseferdighet blant elevene (Utdannings- og forskningsdepartementet 2005). Bakgrunn til dette initiativet har utgangspunkt i internasjonale resultater på lesetester, hvor norske elever som kjent gjorde det dårligere enn elever det er naturlig og sammenligne seg med. Videre har et økt fokus på viktigheten av leseferdigheter vært et viktig moment. ”Gi rom for lesing” tar hensyn til gutter, ved at den viser til forskjellene mellom kjønn og etterlyser mer forskning på forskjeller mellom gutter og jenters lesing (ibid.). Lesesenteret i Stavanger fikk et særlig ansvar for å gjennomføre forskning rundt emnet. Deres største bidrag er samlet i et hefte med tittel ”Gutter og lesing” (Hoel 2008).

Kjærnsli, Lie, Olsen og Roe (2007) fant, gjennom sin rapport av PISA undersøkelsen, en forbedret holdning til lesing i positiv retning blant guttene. De fant at selv om holdningen til lesing hadde blitt mer positiv, så hadde ikke leseferdigheten bedret seg. De påpeker at holdningsendringer i større grad kan skje ”over natta,” mens endringer av ferdigheter er et mer omfattende og tidkrevende arbeid (ibid.). Det vil derfor på dette tidspunktet være for tidlig å si noe om effekten av ”Gi rom for lesing”.

4.3 Viktige faktorer rundt tema ”Gutter og lesing.”

Det kan virke som at det skjer en endring av fokus, både nasjonalt og internasjonalt. Det er en gryende interesse som går på å undersøke nærmere hvorfor vi får disse forskjellene mellom gutter og jenter. I strategiplanen ”Gi rom for lesing” etterlyses det mer fokus på tema ”gutter og lesing,” hvorpå det var Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger som fikk et særlig ansvar for å følge opp dette (Utdannings- og forskningsdepartementet 2005).

For å kunne jobbe mer systematisk med temaet ”Gutter og lesing” begynte jeg å se nærmere på litteratur rundt disse to nøkkelbegrepene. Fordypning i disse nøkkelbegrepene foregikk ved å søke på ordene ”les*” og ”gutt*” og ”read*” og ”boy*” i bibliotekets søkemotorer. Med utgangspunkt i denne litteraturen, kom det også opp forslag til nye bøker som kunne være aktuelle, (ved å bruke bøkens litteraturlister). Ut fra den litteraturen jeg har jobbet med, var det noen områder som utpekte seg. Oppgaven skal se nærmere på de områdene som jeg har oppfattet som de viktigste, de med mest fokus, samt de tema som en rekke undersøkelser har jobbet mest med.

4.3.1 Guttenes referansegrunnlag / Fritid

Lesing foregår både på skolen og hjemme. Det leses både faglitteratur og skjønnlitterære bøker. Kunnskapsløftet legger opp til at det skal være variert lesing på skolen (Saabye 2008, Utdanningsdirektoratet 2006). Det er ønskelig at elevene også leser på fritiden. ”Gi rom for lesing” har *leseglede* og *leselyst* som viktige mål, og dette innebærer at elevene også får lyst til å bruke fritiden sin på lesing (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2005). Det er viktig å se nærmere på

guttene referansegrunnlag. Viktige fritidssysler for gutter på sjette trinn vil i hovedsak være idrett og annen fysisk aktivitet, tv og filmer, internett, musikk og ulike former for spill (som på pc, internett, playstation) (Norges idrettsforbund 2007, Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002). Det eksisterer en oppfattelse om at gutter liker å være i fysisk aktivitet, og at de ønsker å fylle fritiden med ulike former for fysisk aktivitet. Selv om Weih (2008) ikke fant dette blant den gruppen han undersøkte, er fysisk aktivitet viktig for mange gutter. Det kan vi blant lese ut fra medlemstall fra ulike idretter (Norges idrettsforbund, 2007). Videre er tv, filmer, musikk og ulike former for spill relevante aktiviteter (Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002). Det er viktig å understreke at vi ikke kan snakke om en homogen gruppe, og at det er store forskjeller med hensyn til hva som er guttenes referansegrunnlag.

4.3.2 Holdninger

Newkirk (2002) viser til at *mennesket* ikke er flink til å holde på med en aktivitet, dersom den ikke gir noe positiv tilbake i form av glede eller tilfredsstillelse, selv om aktiviteten er god for oss. (Det være seg lesing, trening, spise riktig og så videre). Utsagnet om at gutter synes lesing er kjedelig er et gjennomgående tema i litteraturen (Weih 2008, Ewald 2007, Molloy 2007, Ross et al. 2006, Sullivan 2004). Gutter vil i liten grad anerkjenne at de liker å lese (Kjærnsli et al. 2007, Ross et al. 2006, Smith & Wilhelm 2002). Litteraturen er imidlertid opptatt av å nyansere denne påstanden. Weih (2008) fant gjennom sin undersøkelse, noen forskjeller mellom å lese hjemme og på skolen. Det kom fram at guttene i hans utvalg ikke likte å lese på skolen, eller de bøkene de hadde der. Sullivan (2004) argumenterer for at den kvinne-dominerte læreryrket ikke respekterer den litteraturen guttene foretrekker. "Gutte-smaken" appellerer ikke til disse kvinnelige lærerne. De bøkene læreren trekker ut til å leses høyt, gir et budskap til elevene om hvilke bøker som er av stor verdi. Guttene trenger

å få deres bokvalg respektert, dersom de skal gjøre det bedre på lesetester problematiserer han (ibid.). Skolen har en lesekultur som ikke passer med guttene. Dette omfatter både hvordan leseferdigheter utvikles gjennom undervisningen, og hvilke interesser som ivaretas gjennom valg av lesestoff (Molloy 2007, Sullivan 2004, Newkirk 2002). Newkirk (2002) trekker fram at guttene syns litteraturen på skolen er ”feminized,” eller jentete.

Smith og Wilhelm (2002) peker på at gutter ser på skolen som en kjedelig rutine, dekontekstualisert og separert fra det virkelige liv. Dette hindrer guttene i å glede seg over, og engasjere seg i det de skal gjøre på skolen. Videre viser Ross et al. (2006) til at holdning til lesing, blant guttene, blir mer negativ med tiden, noe som fører til svakere leseferdigheter. Hos jentene derimot blir holdningen mer positiv mer årene, noe som er med på å øke kjønnsforskjellene. Ut fra dette vil holdningsskapende arbeid blant gutter være essensielt. Molly (2007) spekulerer i om en negativ holdning til lesing i noen tilfeller kan være et tegn på manglende leseferdigheter. Og at et bevisst fokus på motivasjon og nytteverdi kan derfor være nyttig.

Guttene er klar over hvilke myter som eksisterer om deres lesevaner. Dette kan få en effekt av selvoppfyllende profeti, og virker negativt inn på lesingen og holdninger til lesing (Hoel & Helgevold 2005). I Norge har holdningsskapende arbeid, gjennom ”Gi rom for lesing” blitt satt i gang. Prosjektene har i stor grad handlet om å motivere gutter til å lese bøker. PISA undersøkelsen i 2006, viste at norske guttene i noen grad har endret holdninger til lesing i positiv retning (Kjærnsli et al., 2007). Det er derimot vanskelig å si om den positive endringen er av en signifikant og varig karakter, og hvilke konsekvenser dette vil gi. Selv om holdningene til lesing var bedret, viste ikke resultatene bedre leseferdigheter. Dette kan skyldes at holdninger i større grad kan endres ”over natta,” men at bedring av ferdigheter tar lengre tid (ibid.).

4.3.3 Nytteverdi

Som nevnt innledningsvis, lever vi i et samfunn som stiller store krav til leseferdigheter. Vi skal kunne lese fortløpende tekst, og sile ut viktig informasjon for eksempel på internett. For å henge med i dagens samfunn er det derfor viktig å ha gode nok leseferdigheter. Lesekompetanse handler bl.a. om at vi skal kunne fungere i det tekstbaserte samfunnet vi er en del av. Lesing vil uansett være et viktig redskap for å kunne fungere i samfunnet, både i det sosiale, i arbeidslivet, i fremtida, i yrkeslivet og i det offentlige liv (Kjærnsli et al., 2007). Vi kan snakke om nytteverdi med utgangspunkt i guttenes hverdag, eller med tanke på deres fremtid, men det henger klart sammen. Guttene skal kunne lese for å tilegne seg kunnskap, gjøre lekser, se på tv, være på internett med mer. Lesing kan gi glede ved å oppdatere dem på deres interesseområder, og gi dem informasjon de ønsker. Videre skal de jobbe for å få karakterer, tilegne seg mer kunnskap, og stadig forberedes på det voksne livet. Mengdetrening vil føre til at man blir en bedre leser, som igjen gir et bedre utgangspunkt for voksenlivet (Ross et al. 2006, Klinkenberg 2005, Frost 1999, Lyster 1998). Konkret viser Weih (2008) til at leseferdigheter er essensielt for å kunne beherske informasjonsprosessering og problemløsning som er krevd for å få suksess i dag. I hans undersøkelse kan nytteverdi i lesing i stor grad knyttes til tilegnelse av kunnskap. Å lese for å lære. Dette gjelder både i fag, men også på områder som interesserer guttene, eller personer de vil vite mer om. Videre er oppnåelse av gode karakterer et viktig aspekt. Weih fant også at guttene i hans utvalg fant personlig tilfredsstillelse i bøker. Det er viktig å understreke at guttene i dette utvalget hadde meldt seg frivillig på undersøkelsen (ibid.).

Gutter ser tydeligere nytteverdien i den konkrete hverdagen, enn for eksempel voksenlivets nytteperspektiv. Gutter leser gjerne aviser, manualer, bruksanvisninger, korte informative tekster (Sullivan, 2004). Kjærnsli et al. (2007) fant at dette gav utslag på PISA resultatene. De norske ungdommene gjorde det signifikant dårligere på oppgaver som var knyttet til tekster som de mest sannsynlig oppfattet som *voksne*

eller *kjedelige*. De samme elevene gjorde det mye bedre på oppgaver som var knyttet til tekster som handlet om ungdom eller appellerte til dem. En pedagogisk konsekvens av dette vil være å øke bevisstheten rundt *hva* elevene skal lære av tekstene. *Hvorfor* disse tekstene er viktige, og hva de kan bruke denne kunnskapen til (Kjærnsli et al., 2007). Molloy (2007) forklarer at når elever ikke ser nytteverdien i det som skal læres, går det utover læringsutbyttet. Sullivan (2004) understreker dessuten at guttene er konkurransemennesker av natur, og at dette bør utnyttes i arbeid med gutter og lesing.

4.3.4 Leseflyt

Tidligere studier viser at gutter ikke leser like mye som jentene (Ross et al. 2006, Sullivan 2004, Smith & Wilhelm 2002). Det er dermed stor sannsynlighet at guttene ikke har like bra leseflyt som jentene. Leseferdigheter innebærer ikke bare å kunne kode bokstavene om til ord. Å forstå det man leser er også en sentral side ved lesingen (Frost 1999, Lyster 1998). Målet med en god leseflyt, er at elevene skal være kapabel til å lese raskt og uanstrengt. Dette vil føre til at elevene klarer å få med seg innholdet i teksten, slik at de også kan forstå teksten (Klinkenberg 2005). Leseflyt handler både om lesehastighet og lesenøyaktighet. For å få en god leseflyt er et viktig å lese mye, og repetere lesingen sin (Klinkenberg 2005, Frost 1999, Lyster 1998). Det blir som Stanovich (2000) trekker inn om ”Matteus-effekten.” Dette innebærer at den som har mye skal få mer, og at den som har lite skal få mindre. Med tanke på lesing kan man si at den som liker å lese og gjør det, blir en bedre leser. Så for å være den *som har mye og får mer*, så må man lese.

4.3.5 Informasjon om lesing

Som nevnt har det vært stort fokus på å finne ut av *hva* gutter liker å lese. Noe av det gutter flest liker å lese er historie, fantasi, science fiction, sport, eventyr, informerende bøker og humor (Weih 2008, Ewald 2007, Ross et al. 2006, Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002). I tillegg til sjangre, trekkes det fram at bøkernes språk og skrivestil er viktig (Smith & Wilhelm 2002).

Undersøkelsen til Worthy, Moorman og Turner (1999) referert i Ross et al. (2006) viser at 6.klassinger svarer at deres hovedkilde for å få tilgang til bøker, for hva de ønsket å lese var bokhandlere, framfor skolen. Smith og Wilhelm (2002) fant i deres studie av gutters lesevaner, sentraliteten av vennskap i denne utviklingen. Gutter leser bøker som er anbefalt av venner. Vennskap er viktig for hvordan man kan få kjennskap til bøker som man kan lese. I Norge er skolen kanskje den største arenaen som gutter møter bøker på (Hoel & Helgevold 2005). Kunnskapsløftet (Saabye 2008, Utdanningsdirektoratet 2006) angir at elevene skal lese bredt spekter av tekster i ulike sjangre. Dette gjør at guttene skal kunne møte sjangre de liker. Ross et al. (2006) peker imidlertid på at det er store forskjeller mellom hvilke bøker som skolen (samt fra bibliotek) presenterer og hva elevene selv ville valgt. Internasjonale studier skildrer at kvinner dominerer læreryrket, og at kvinnelige lærere i hovedsak ikke respekterer guttenes lesepreferanser, og tar ikke guttenes egne bokønsker på alvor (Weih 2008, Ewald 2007, Sullivan 2004, Newkirk 2002, Smith og Wilhelm 2002).

Biblioteket vil også kunne spille en sentral rolle når guttene skal få informasjon om lesing, og konkrete tips om bøker. Bibliotekets formål står omtalt i Folkebiblioteksloven § 1 (1985):

Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet gjennom informasjonsformidling og ved å stille

bøker og annet egnet materiale gratis til disposisjon for alle som bor i landet. Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet.

Selv om man kanskje tenker seg at bibliotek brukes mye til å surfe på internett, fant Toyne og Usherwood (2001) referert i Ross et al. (2006) at bibliotek for det meste brukes til å låne bøker. Hoel og Helgevold (2005) har sett nærmere på gutter, lesing og bruk av bibliotek. De fant at bibliotekbesøk, bibliotekets tilbud, beliggenhet og innredning ikke hadde vesentlig virkning på lesevaner. I deres studie er det skolen som er den antatt mest viktigste arenaen for lesestimulering. I Norge synes skolen med andre ord viktigere enn både biblioteket og lesing i hjemmet (ibid.).

4.3.6 Rollemodeller

Det å bli lest for som liten har lenge vært ansett som viktig med tanke på den senere lesingen. Hoel og Helgevold (2005) fant derimot ut at man ikke si noe entydig om effekten av å bli lest for som liten. Guttene identifiserer seg med mennene i sine liv (Sullivan 2004). Med utgangspunkt i dette vil særlig fedre, og andre viktige menn i guttenes liv, være av stor betydning, også når det gjelder lesing. Det eksisterer en oppfatning om at det er mor som leser mest skjønnlitteratur og bøker, mens far leser avisen. I tillegg er mor den mest synlige leseren (Molloy 2007, Ross et al. 2006, Sullivan 2004, Newkirk 2002).

4.3.7 Kjønnforskjeller

Fokus i denne oppgaven ligger på guttene. Jeg ønsker i det videre å samle noen av de sentrale aspektene for å tydeliggjøre kjønnforskjellene. Det er fastslått gjennom en rekke undersøkelser at jenter er flinkere til å lese enn guttene. Disse kjønnforskjellene finner vi både nasjonalt og internasjonalt (Utdanningsdirektoratet 2008, Lesesenteret 2007, PISA 2006). Molloy (2007) fastslår at gutter som ikke vil lese, ikke er noe nytt fenomen. Det er derimot vesentlig å understreke at gutter ikke utgjør noen homogengruppe, og at det forekommer store forskjeller innen denne gruppa. Noen gutter skiller seg ikke vesentlig ut fra jentene¹ når det gjelder skoleprestasjoner, mens andre kan være signifikant forskjellige. PISA viste at det var signifikante forskjeller mellom kjønn i alle land, men Norge var blant de landene hvor forskjellene var størst. Kjønnforskjellene på PISA undersøkelsene i 2006 gav signifikante utslag i oppgaver som var knyttet til tekster som var sammenhengende. Alle disse oppgavene var i tillegg åpne, og krevde at elevene kunne formulere og begrunne sin tekstforståelse eller refleksjoner. Det var derimot få forskjeller mellom kjønnene på oppgaver som var knyttet til ikke-sammenhengende tekster; som grafer, kart og tabeller (Kjærnsli et al. 2007, PISA 2006).

Vi vet at gutter leser mindre, men vi har ikke hele sannheten der (Kjærnsli et al. 2007, Smith & Wilhelm 2002). Oppgaven har vært inne på hvilke sjangre gutter foretrekker, og at skolen i liten grad møter disse ønskene. Guttene leser mindre enn jentene, og har antageligere en dårligere leseflyt. Gutter vil i tillegg i liten grad innrømme at de liker å lese (Molloy 2007, Ross et al. 2006, Sullivan 2004, Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002). Weih (2008) stiller seg kritisk til om bøkene på skolen appellerer til et kvinnelig publikum, og undrer seg over hva med de bøkene som guttene selv foretrekker å lese? Han spekulerer i om dette kanskje kan være med

¹ Det er viktig å bemerke at jentene heller ikke utgjør en homogen gruppe.

på å forklare hvorfor guttene faller etter jentene, når det kommer til mengde av lesing, og skårer på lesetester.

Noen av de viktige forskjellene mellom kjønnene med tanke på lesing kan *oppsummeres* ved at guttene leser signifikant dårligere enn jentene, de foretrekker kanskje andre sjangre, skolen imøtekommer i større grad jentenes bokønsker, guttene vil ikke medgi at de liker å lese, og guttenes rollemodeller (fedre og andre viktige menn) leser lite eller ingen bøker. Guttenes holdning til lesing blir mer negativ med økende alder, mens jentene parallelt blir mer positive (Utdanningsdirektoratet 2008, Weih 2008, Kjærnsli et al. 2007, Lesesenteret 2007, Ewald 2007, Molloy 2007, PISA 2006, Sullivan 2004, Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002). Det kan kanskje virke som at holdninger er en vesentlig faktor for kjønnsforskjellene. Newkirk (2002) diskuterer at gutter har en slags internalisert modell av at ekte gutter har bedre ting å gjøre enn å lese eller skrive. De ser sjelden mannlige voksne lese lengre fiktive tekster. Lesing er ikke noe gutter og menn gjør.

Uansett om guttene leser dårligere enn jentene på skolen, er det guttene som gjennomgående gjør det best når de blir voksne. Det jeg tenker på i denne sammenheng, er status i arbeidslivet. I Norge i dag er det flest menn i ledende toppstillinger, og det er menn som tjener mest (Wold 2009). Da kommer vi igjen inn på dette med å tilegne seg den leseferdigheten man trenger i sine liv. Tilegner guttene seg bedre leseferdigheter når de først trenger det?

5. Metode

5.1 Valg av metode

I denne undersøkelsen er jeg interessert i å vite mer om hvordan gutter på sjette trinn forholder seg til lesing. Man vet som nevnt ikke akkurat hva det er som gjør at guttene gjør det dårligere på lesetester. I utgangspunktet antar jeg at det har å gjøre med mengde lesetrening, eller heller manko på dette. Ut fra den litteraturen som foreligger på området, antydes det at det kan skyldes at gutter heller vil være i aktivitet, bøkene på skolen er "feminized", ("jentete",) gutter mangler tilgang på bøker som tilpasset deres interesser, eller at guttene mangler mannlige rollemodeller når det gjelder lesing (Ross et. al, 2006, Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002). Kvale (1997) peker på viktigheten av å komme inn i deres *livsverden*, og få tak i guttenes egne beskrivelser og tanker. I med at det finnes lite kunnskap på området, vil et intervju være godt egnet, siden det vil være vanskelig å forutsi hvilken kunnskap informantene vil kunne gi. Jeg anser derfor at et kvalitativt forskningsopplegg vil være gunstig tilnærming for min undersøkelse. Ved å gjennomføre intervjuer får jeg anledning til å gå mer i dybden av de tema jeg tar opp (Kvale & Brinkmann 2009, Larsen 2007, Dalen 2004).

Ideelt sett skulle jeg ha intervjuet et større antall gutter. Dette ville gitt et tryggere grunnlag for å dra slutninger fra undersøkelsen. Gitt de rammer jeg har tilrådighet vil jeg i denne sammenhengen velge å intervju et mindre antall gutter. Dette vil påvirke generaliserbarheten, (som oppgaven skal komme nærmere inn på senere,) og poenget er at det vil være vanskelig for meg i denne sammenhengen til å kunne forutsi noe konkret som vil gjelde *alle* sjette klassinger. Kvale (2007) peker allikevel på at man skal dette opp en distinksjon mellom det å komme med konkrete forutsigelser og gi noen forventninger rundt et tema, og heller vise til hva som kan være sannsynlig.

Videre påpekes det at med et lite og håndterlig utvalg, vil man kunne sikre større kvalitet på forberedelsene og analysen av sitt materiale (ibid.). Det blir et spørsmål om ideell størrelse på kvalitativ undersøkelse.

5.1.1 Intervju

En fordel med å bruke forskningsintervju er at den kan ha form som en hverdagslig samtale (Kvale, 1997). Dette gjør at jeg kan oppnå et godt intervjuklimate, og at mine informanter kan oppleve situasjonen som god og trygg. Det foreligger faglige begrunnelser i bunn, noe jeg også viser gjennom teksten. Selv om forskningsintervjuet bærer preg av den hverdagslige samtalen, eksisterer det et asymmetrisk forhold mellom intervjuer og informant, slik at jeg som forsker har den overordnede styringen og på den måten sikrer det faglige innholdet (Kvale, 2007). Jeg har utarbeidet en intervjuguide, på bakgrunn av tidligere studier om emnet, samt aktuell faglitteratur. Jeg velger at strukturen på intervjuet skal være semistrukturert, hvor det skal være noen konkrete spørsmål knyttet til fastsatte tema. På denne måten opprettholder jeg den overordnede styringen, i tillegg kan guttene oppmuntres til å snakke fritt og utfyllende om tema. Fordelen er at guttene får muligheter til å gi informasjon som det ikke stilles konkrete spørsmål om, men som vil kunne være viktig informasjon i undersøkelsen (Kvale & Brinkmann 2009, Dalen 2004, Bjørndal 2002). De aktuelle underspørsmålene som ble presentert innledningsvis var et foreløpig utgangspunkt for min intervjuguide. Fordelen med et semistrukturert intervju er at guiden inneholder noen konkrete overordnede tema. Dette vil gi fleksible muligheter til å tilpasse intervjuet i noen grad, ut fra hvorvidt guttene snakker fritt eller blir avhengig av konkrete spørsmål for å kunne si noe om de ulike temaene. Disse temaene blir også viktige redskaper i analyseprosessen, og vil lette systematiseringen av svarene (Kvale & Brinkmann 2009, Postholm 2005, Dalen

2004). Jeg antar at det i utgangspunktet bør være syv gutter på sjette trinn som skal intervjues, og intervjuene skal foregå på deres skole

5.2 Forberedelser før undersøkelsen

5.2.1 Utvalg av informanter

Innledningsvis viste jeg til at gutter på ungdomsskolen har vært i fokus for en rekke nasjonale undersøkelser, og at jeg derfor i denne omgang ønsket å gjøre undersøkelser på barneskolen. Jeg har valgt å intervju gutter på sjette trinn. Grunnen til at jeg har valgt sjette trinn, går på det at guttene skal på dette trinnet ha oppnådd en leseferdighet, som gir muligheter til å bruke leseferdighetene til å lese bøker. Jeg antar at gutter på småskoletrinnet vil ha dårligere forutsetninger til å lese bøker, og det vil være større forskjeller mellom guttene når det gjelder leseferdighetene. Dette er faktorer jeg ikke ønsker skal spille inn i denne undersøkelsen. Dessuten tenker jeg at guttene på sjette trinn har hatt muligheten til å ha møtt et rikt register av ulike bøker, slik at de har et grunnlag for å vurdere og reflektere over de bøkene de har lest.

Videre blir det viktig å spørre seg hvilken informasjon jeg tenker at jeg vil kunne få gjennom disse intervjuene. Jeg er opptatt av guttenes egne oppfatninger rundt tema jeg vil ta opp, derfor søker jeg dette i et fenomenologisk perspektiv (Postholm 2005, Dalen 2004). Intervjuguiden er bygd opp av tema som omhandler guttenes holdning til lesing, hvilken nytteverdi de ser i lesing, og om de selv tror at det er forskjell mellom kjønn og prestasjoner på lesetester, og hva de eventuelt tror er grunnen til at det kan være slike forskjeller. Med tanke på oppgaven, er det vesentlig å spørre etter relevansen av å få tak i guttenes eget perspektiv. Et interessant spørsmål her vil være:

”Hva kan vi lære av guttene selv rundt tema ”gutter og lesing” og hvordan kan vi bruke deres meninger i dette arbeidet?” I fenomenologisk perspektiv tenker man at det er guttene selv som i dette tilfellet vil kunne gi svært nyttig informasjon til hvordan man skal kunne jobbe med forskjellene mellom kjønnene og prestasjoner i lesetester (Postholm 2005, Dalen 2004). Det blir for eksempel interessant å få vite hvordan guttene selv opplever tema ”gutter og lesing” og hva de mener er viktig. Skiller dette seg fra hva fagpersoner, framstillinger gjennom PISA og faglitteratur viser til? Det blir derfor interessant å få innblikk i hva guttene selv tror bidrar til kjønnsforskjellene, hva slags holdninger de har til å lese og hvilket nytteperspektiv de har med tanke på å lese. Med et fenomenologisk utgangspunkt, er det guttene selv som sitter på viktige opplysninger om hvorfor det er kjønnsforskjeller. Er lesingen på skolen tilpasset best for jenter? Ser guttene nytte eller glede ved å lese? Trekker guttene paralleller for eksempel til at de kanskje må lese mye når de begynner å jobbe? Det er viktig å få guttenes meninger rundt disse spørsmålene (Postholm, 2005). Med utgangspunkt i dette vil gutter på sjette trinn være de informantene som vil inneha mest informasjon rundt det jeg ønsker å se nærmere på (Dalen 2004, Vedeler 2000).

I denne undersøkelse vil det bli valgt ut én skole av praktiske - og ressursmessige hensyn. For at utvalget allikevel skal kunne bli så representativt som mulig, med tanke på å få tak forskjellene blant gutter, skal det velges ut en skole fra en kommune som ligger utenfor, men nær Oslo. Jeg tenker at jeg i denne sammenheng uansett ikke vil kunne få et optimalt utvalg, men at en slik kommune vil møte mine behov i stor grad. Jeg tenker at innbyggere som bor i en kommune sentralt på Østlandet vil ha en blandet sosioøkonomisk status. Guttene i utvalget mitt vil da kunne ha foreldre og andre signifikante personer rundt seg med ulike ressurser, som tid sammen med barna, økonomisk inntekt, interesser for lesing, yrkesstatus, med mer. Dette er faktorer som sies å kunne ha stor påvirkning på lesing (Kjærnsli et al. 2007, PISA 2000).

For å finne informanter, skal det velges ut hver tredje gutt på klasselista i to klasser, (vil foreta en loddrekning dersom det er flere enn to klasser på trinnet). Grunnen til at det skal velges ut alle klassene på trinnet, er for å unngå at det er forskjell mellom guttene i de ulike klassene. Med dette tenker jeg for eksempel på om klassene er delt etter geografisk bosted, og at det derfor kan være forskjell på den sosioøkonomiske bakgrunnen til elevene i klassene. Jeg vil uansett kun velge meg ut 7 gutter å intervju.

5.2.1.1 Det reelle utvalget av informanter

Jeg oppsøkte rektor på en barneskole, som ligger i en kommune sentralt på Østlandet. Både kommunen og skolen oppfylte det jeg i utgangspunktet ønsket. Etter å ha framlagt mine planer for rektor, fikk jeg samtykke til å gjennomføre intervjuene på skolen. Rektor mottok et formelt skriv², etter den første muntlige henvendelsen, hvor det mer formelle samarbeidet begynte. På denne skolen var ikke klassene delt etter noen spesielle geografiske mønstre eller lignende, så jeg ingen grunn til å ønske meg et utvalg på tvers av klassene. Av praktiske årsaker ble derfor én klasse på sjette trinn vilkårlig valgt ut. Skolen var behjelpelig med å samle inn skriftlig samtykke fra foreldrene i den aktuelle klassen, ved å sende ut et skriv jeg hadde laget til foreldrene³. Ut fra klassens størrelse, var det naturlig å velge ut 6 gutter blant de som hadde samtykke til å være med. De fleste gav samtykke, men et par reserverte seg for å kunne bli valgt ut. Det blir spekulasjoner ved å reflektere over om de som reserverte seg mot å delta i undersøkelsen, kunne bidratt med noen interessante funn, som ikke kom fram blant de som valgte å gi samtykke.

² Vedlegg 1

³ Vedlegg 2

5.2.2 Utforming av intervjuguide med tema.

I forberedelsesfasen ble det arbeidet med litteratur som allerede forelå rundt tema. Gjennom å bruke søkeordene ”les*” og ”gutt*” og ”read*” og ”boy*” i bibliotekets søkemotorer fikk jeg fram det som kunne virke som aktuell nasjonal og internasjonal litteratur rundt emnet ”gutter og lesing”. Med utgangspunkt i de bøkene kom det også opp forslag til nye bøker som kunne være aktuelle, (som for eksempel å bruke deres litteraturlister). Gjennom dette forarbeidet prøvde jeg å skaffe et overblikk over emnet, og få en følelse av hvilke temaer som var essensielle. Intervjuguiden⁴ ble basert på disse temaene. Selv om temaene er overordnede, ble det formulert konkrete spørsmål som skulle hjelpe med å holde fokus på hva undersøkelsen skulle se nærmere på (Kvale & Brinkmann 2009, Befring 2007, Dalen 2004). Intervjuguiden ble bygget opp på en slik måte at den kunne fungere mer som en sjekklister, slik at selve intervjuet kunne virke mer som en samtale (Judd, Smith & Kidder, 1991). På denne måten håpet jeg det ville bli lettere å få guttene til å snakke fritt og ærlig.

5.2.3 Prøveintervju.

En utfordring ved denne undersøkelsen er mangel på personlig erfaring ved denne type oppgaver. Dette ville jeg derfor prøve å ivareta til en viss grad ved å øve meg på forhånd. For å kunne gjøre gode intervjuer, er det en fordel med praksis. ”Øvelse gjør mester” gjelder også her. I denne sammenheng vil det å gjennomføre et intervju på forhånd gi god erfaring med å snakke med barn, prøve ut intervjuguiden og de tekniske hjelpemidlene. For å bedre mitt grunnlag, ville det vært mest hensiktsmessig å gjennomføre flere prøveintervjuer før forskningsintervjuene, slik at jeg som intervjuer kan øve på å få fyldige beskrivelse fra informantene, som igjen kan være

⁴ Vedlegg 3

med på å sikre kvaliteten i intervjuene. Tilbakemeldinger på uklare spørsmål og temaer i intervjuguiden gir viktig informasjon, for å utvikle instrumentet.

Gjennomføring av prøveintervjuer styrker undersøkelsen både når det gjelder å bearbeide og forbedre intervjuguiden, og det å øve seg på å bli en bedre intervjuer (Kvale 2007, Dalen 2004, Kvale 1997).

5.2.3.1 Gjennomføring av prøveintervju

Av praktiske årsaker fikk jeg gjennomført ett prøveintervju i forkant av forskningsintervjuene, selv om flere prøveintervjuer ville vært ønskelig.

Prøveintervjuet ble gjennomført fire dager før forskningsintervjuene skulle starte, og foregikk ved kjøkkenbordet hjemme hos informanten. Informanten gikk ikke på sjette trinn på den skolen intervjuene skulle gjennomføres, men ble allikevel vurdert som en aktuell kandidat når det gjaldt formålet for prøveintervjuet. Jeg har en relativt nær relasjon til denne informanten. Dette er positivt i den forstand at informanten var ærlig på spørsmål om det for eksempel var noe i intervjuguiden han reagerte på.

Det jeg fikk ut av prøveintervjuet var øvelse i å intervjuer en gutt på mellomtrinnet. Et annet sentralt aspekt var utprøvingen av intervjuguiden, og muligheten til å forbedre dette instrumentet ved å justere på noen av spørsmålene. Temaene ble beholdt, da disse virket ryddige, og var tydelige og strukturerende å forholde seg til. Ordlyden i spørsmålene tilpasses etter stemningen i samtalen, slik at ordlyden i de konkrete spørsmålene i selve intervjuguiden ble beholdt. En viktig personlig erfaring, er at jeg ikke har så dårlig tid, og at jeg må etterstrebe og holde roen under forskningsintervjuene, og gi guttene tid til å tenke.

I tillegg ble den tekniske siden ved intervjuet prøvd ut. Opptaksutstyret var en MP3 spiller, og etter prøveintervjuet kunne lyd kvaliteten kontrolleres. Det kom fram hva som blir viktig å tenke på ved bruken av denne. Rolige omgivelser er særlig viktig for god lyd kvalitet. Et mer profesjonelt opptaksutstyr med tilhørende mikrofon hadde vært ønskelig, men opptaksutstyret ble vurdert som godt nok, og gav etter forholdene tilfredsstillende lyd kvalitet.

6. Gjennomføring av undersøkelsen.

6.1 Forskningsintervjuene.

Intervjuene ble gjennomført på guttenes skole. Deres kontaktlærer hadde på forhånd ordnet med et lite grupperom som vi kunne bruke. Rommet var utstyrt med et bord og fire stoler, noen hyller, og et skrivebord ved et vindu. Veggene var relativt nøytrale med noen få bilder, og rommet var også ganske nøytralt. Dette grupperommet lå et lite stykke unna klasserommene, og det var rolige omgivelser. Guttene ble intervjuet en om gangen. De seks intervjuene var fordelt over to dager. Læreren hadde satt opp en liste over hvem som skulle intervjues når, slik at det passet med timeplanen. På den måten gikk ingen av informantene glipp av viktig undervisning og/eller klasseaktiviteter. Guttene ble spurt i forkant av intervjuet om MP3 spilleren kunne ta opp det vi sa. Alle guttene stilte seg positive til dette. Som jeg fant ut av prøveintervjuet, ble alle lyder tatt med, det var derfor viktig å sitte stille. Det var som sagt liten eller ingen støy fra omgivelser rundt, mens forskningsintervjuene pågikk. Guttene forholdt seg rolig under intervjuene, og viste ingen synlige tegn på rastløshet. De virket som at guttene tok spørsmålene seriøst. De gav tilsynelatende reflekterte, men korte svar.

For å få til en godt og trygt miljø, la jeg stor vekt på det Kvale og Brinkmann (2009) omtaler som *briefing* før intervjuet starter og *debriefing* som avslutning av intervjusekvensen. Jeg ønsket en myk og avslappende start, som ville gjøre guttene mer komfortable, og for å oppnå at forskningsintervjuet fikk preg av den hverdagslige samtalen. Jeg begynte å snakke med guttene om hvilken time de kom fra, og om de likte den. Det ble spurt om hva guttene tenkte om å bli intervjuet, hvorpå det ble understreket at det ikke finnes noen gale eller feil svar på det som det skulle spørres om. Videre spurte jeg om jeg kunne ta opp intervjuet, og på den måten startet det

formelle forskningsintervjuet. Intervjuguiden spør først om hva det er guttene liker å gjøre på fritiden, noe som fortsetter den myke starten inn i selve forskningsintervjuet. For å kunne endre intervjuet til å handle om lesing ble det, som en overgang, spurt om guttene måtte lese i forbindelse med det de likte å gjøre på fritiden, slik at det deretter ble naturlig å spørre om de likte å lese. Som en avslutning for intervjuene ble det spurt om de hadde tenkt på hva de vil bli når de bli voksne, eventuelt snakke litt løst om fritidsaktivitetene og prate mer generelt.

6.2 Transkribering og bearbeiding av dataene.

Transkribering av intervjuene gir bedre tilgang til materialet i ettertid. Det er imidlertid viktig å bemerke at det fortsatt er selve intervjuene som er råmaterialet og ikke transkriberingene. En del går tapt i overgangen mellom muntlig og skriftlig form som tonefall, tempo, stemmebruk (Kvale & Brinkmann 2009, Maxwell 1992). Når man bruker transkriberingen i det videre arbeidet er det viktig å ha i tankene at forskeren kan ha feiloppfattet eller feiltranskribert (Maxwell 1992). Det kan derfor være lurt å gå tilbake til lydopptakene, når man jobber med analysen.

Etter at forskningsintervjuene var gjennomført, startet jeg med transkriberingene. Intervjuene ble etter beste evne skrevet ordrett fra MP3-spilleren, og jeg markerer tydelig i teksten der hvor jeg er usikker på hva som blir sagt. Under gjennomføringen av intervjuene, skrev jeg opp stikkord ut fra det guttene svarte, slik at jeg hadde muligheten til å spørre videre rundt det de hadde svart, på et senere tidspunkt under forskningsintervjuene. Disse stikkordene ble også sentrale under transkriberingen. De gav støtte for hva som blir sagt, på de stedene stemmene kunne være litt utydelig. De viktigste stikkordene var dermed sikret.

6.3 Arbeidet med analysen.

Fordypning i temaet ”gutter og lesing” i nasjonal og internasjonal litteratur gav et godt grunnlag for utarbeidelsen av intervjuguiden, som baserte seg på noen overordnede tema. Gjennom analysen tok jeg utgangspunkt i disse temaene. Jeg jobbet med det innsamlede datamaterialet ved å bruke transkriberingene, og å lytte til de originale lydopptakene. Dataene ble organisert ved at jeg prøvde å samle trådene med utgangspunkt i de ulike temaene. Med utgangspunkt i temaene prøvde jeg å strukturere hva guttene svarte. Videre var jeg interessert i å se forskjeller og likheter i svarene, og dette ble gjort ved å sammenligne guttenes svar. Jeg jobbet systematisk med ett og ett tema, hvor jeg både så på hvordan guttene svarte, men også hvordan dette kunne kobles til den litteraturen som allerede foreligger rundt de ulike emnene. Jeg prøver å framstille arbeidet med analysen på en oversiktlig måte gjennom kapittel 7. Presentasjonen av resultatene.

6.4 Forskningsmessige overveielser.

6.4.1 Generalisering.

Jeg var kort inne på generaliseringsproblematikken under valg av metode. Et utvalg på seks informanter vil ikke kunne sies å være representative for alle gutter på sjette trinn (Befring 2007, Kvale 2007, Maxwell 1992, Schofield 1990). For å vise raskt til diskusjonen om kvalitet versus kvantitet igjen, handlet det om at det mindre utvalg informanter kan gi gode muligheter for å jobbe systematisk og med god oversikt over materialet. Gjennomføringen, bearbeiding og analysen vil dermed kunne ha en større kvalitet, enn om man hadde et større utvalg og fordele tiden på (Kvale & Brinkmann 2009, Kvale 2007). Det kan dermed være en styrke ved oppgaven, når målet ikke er å

komme med generell kunnskap, men heller så presise antagelser som med rimelighet kan være relevant for en større gruppe av den aktuelle populasjonen (Kvale 2007). Forskeren må reflektere over om undersøkelsen kan være representativt som et typisk eksempel, og man kan tenke generalisering mer i de baner (Dalen 2004, Maxwell 1992). En mulig generalisering i denne oppgaven vil dermed kunne handle om hva som med stor rimelighet kan være viktige momenter når det gjelder tema ”gutter og lesing.” Hva blir funnene i denne oppgaven? Hva kan være grunnen til at guttene gjør det dårligere på lesetester? Kan funnene angi hva som blir aktuelt med tanke på det videre arbeidet med denne utfordringen? Larsen (2007) viser til at en kvalitativ undersøkelse lar seg vanskelig generalisere, men at en god undersøkelse har et godt potensiale av overførbarhet. Det er viktig å drøfte hvordan man kan bruke den kunnskapen som funnene av undersøkelsen kommer fram til (Schofield 1990).

6.4.2 Førforståelse og forskerbias.

Smith og Wilhelm (2002) skisserer at tidligere forskning rundt temaet ”gutter og lesing” kan i for stor grad være forstyrret av forskerbias, og at det er stor sannsynlighet for at de resultatene som foreligger ikke viser hele sannheten. Min kildestudie i forberedelsen av denne undersøkelsen vil derfor være preget av dette. Konsekvensen av dette gir utslag for hvordan jeg bruker tidlige studier. Jeg forholder meg derfor særlig til funn som støttes av flere, uavhengige studier. Min bekymring angår om jeg har fått med meg den viktigste forskningslitteraturen om emnet. Dalen (2004) viser til viktigheten av at forskeren gjør rede for sin tilknytning til feltet som skal undersøkes. Mitt utgangspunkt er at jeg er jente, at jeg *liker* å lese, og har alltid gjort det. Dermed har jeg mest sannsynlig et helt annet forhold til lesing enn det guttene på sjette trinn har. Det er viktig at jeg har i tankene at vi oppfatter verden ulikt. Med bakgrunn i dette, må jeg etterstrebe og få guttene i stor grad til å forklare meg hva de mener.

Jeg ønsker at guttene skal svare så ærlig og reflektert som de evner. For å få til dette må jeg som forsker jobbe for å oppnå et godt klima i intervjusituasjonen. Dette innebærer at guttene motiveres til å svare på en ærlig og gjennomtenkt måte (Befring 2007). Jeg skal oppmuntre til ærlige uttalelser ved å understreke at det ikke finnes feil svar eller noen fasit rundt det jeg skal spørre om. Dette må støttes opp om ved positivitet ved ytringene, og rose ærlighet. Min bekymring er likevel at guttene vil gi et svar som de tror jeg vil ha. I hvilken grad dette skjer vil være vanskelig å kontrollere for, men ved å berømme ærlighet, håper jeg dette vil kunne motvirke denne effekten. I tillegg vil bruken av ledende spørsmål kunne kontrollere noe av dette. Når jeg bruker ledende spørsmål som virkemiddel, må jeg aktivt reflektere rundt bruken av dette under forskningsintervjuene (Kvale & Brinkmann 2009, Befring 2007).

Kjærnsli et al. (2007) pekte på at de oppgavene på PISA som gav signifikante kjønnsforskjeller, gjaldt oppgaver som krevde at elevene kunne formulere og begrunne sin tekstforståelse eller refleksjon. PISA er riktignok gjeldende for 15åringer, men når jentene har utviklet sin evne til å formulere og begrunne sin tekstforståelse og refleksjon i så stor grad at det gir signifikante kjønnsforskjeller, vil jeg derfor med rimelighet tro at dette er et område som gutter strever med. Jeg grubler derfor over om guttene på sjette trinn er i stand til å tenke over det de leser. Selv om dette skisseres som et delmål i Kunnskapsløftet, stiller jeg spørsmål i hvilken grad guttene vil være modne for det (Saabye 2008, Utdanningsdirektoratet 2006). Slik jeg tolker Kunnskapsløftet skal gutter på sjette trinn blant annet kunne fortelle om hvordan de opplevde en bok, og gi et synspunkt på boka. Eller med andre ord de skal kunne reflektere over lesing, hva de liker og ikke liker, og hva som ligger bak deres meninger. Selv om jeg har basert en rekke spørsmål i intervjuguiden på Kunnskapsløftet, stiller jeg meg allikevel kritisk til graden av evne til refleksjon hos gutter på sjette trinn. Noe som helt åpenbart vil kunne påvirke resultatene.

6.4.3 Bruk av ledende spørsmål

Under et kvalitativt forskningsintervju, og særlig intervju med barn er det essensielt at intervjueren forholder seg til bruken av ledende spørsmål på en reflektert og begrunnet måte (Befring 2007, Dalen 2004, Kvale 1997). Bruken av ledende spørsmål vil kunne påvirke resultatene i betydelig grad. Det kan for eksempel føre til at man får de svarene man er ”ute etter”. Dette er særlig viktig å tenke på ved samtaler med barn, for de lar seg lett lede. Bruken av ledende spørsmål trenger ikke utelukkende å være noe negativt, dersom dette brukes på en tilsiktet måte fra forskerens side (ibid.). Kvale (2007) trekker fram at ledende spørsmål kan ha en kontrollerende funksjon. Det gir mulighet for å sjekke hvor pålitelige svar guttene gir. Det kvalitative forskningsintervjuet gir gode muligheter for gjennomgående for å sjekke guttenes reliabilitet, og for å verifisere intervjuerens tolkninger (ibid.). Jeg fikk ikke inntrykk av at guttene lot seg lede av spørsmålene i noen observerbar grad. De ganger jeg stilte ledende spørsmål som for eksempel ”syns du bøkene på skolen er kjedelige?” kom det nyanserte svar, istedenfor et bastant nei. I tillegg til å kontrollere for at guttene bare gav de meg svarene jeg tilsynelatende ”ville ha,” fungerte ledende spørsmål også som en mulighet for meg til å sjekke at jeg forstod det guttene ville si.

6.4.4 Validitet.

Validitet handler om hvorvidt undersøkelsen er gyldig i forhold til problemstillingen. (Kvale & Brinkmann 2009, Dalen 2004). Som oppgaven allerede har vært inne på vil gjennomføringen av intervjuene, guttenes alder, førforståelse, forskerbias og bruk av ledende spørsmål alle være faktorer som er med på å påvirke validiteten (Kvale & Brinkmann 2009, Befring 2007, Dalen 2004, Kvale 1997). Jeg skal prøve å klargjøre hvilke komplikasjoner og muligheter som finnes i mitt materiale. Jeg ser at visse sider ved min undersøkelse styrker validiteten. Jeg har få informanter, som gir gode

muligheter til å jobbe grundig med datamaterialet, samtidig som jeg klarer å ha oversikt over materialet. Jeg mener jeg har en gjennomarbeidet intervjuguide med klare tema, og er bevisst på hva jeg vil undersøke. De som utgjorde informantene i denne undersøkelsen, oppfattes som et utvalg som ønsker å bidra, tar intervjuene seriøst og svarer etter beste evne. På denne måten gir de et godt innblikk i hvordan en sjette klassing tenker. Mitt materiale kan gi muligheter til å angi hvilke pedagogiske konsekvenser som kan knyttes til tema ”gutter og lesing”.

Samtidig ser jeg komplikasjoner knyttet til min undersøkelse, som er med på å true validiteten. Først og fremst er forskeren er det viktigste redskapet i kvalitativ forskning (Dalen 2004). Det som ble diskutert under førforståelse og forskerbias er med på å true validiteten. Dette omfavner min rolle som forsker. Et bevisst forhold til disse utfordringene ble argumentert for noe som kunne avhjelpe problemet. Dalen (2004) trekker fram viktigheten av erfaring for å kunne gjennomføre gode intervjuer. Personlige egenskaper og liten erfaring som forsker anser jeg vil påvirke datainnsamlingen i en betydelig grad. Jeg kommer til å legge opp intervjusituasjonen som en så uformell samtale som mulig med guttene, men at jeg selv har kontrollen over de tema og spørsmål jeg vil ta opp. Dette tenker jeg er en fordel som vil kunne kompensere for den manglende erfaringen, i med at guttenes frie tanker vil kanskje være vel så interessante som svarene på mine konkrete spørsmål. Andre aspekter som kan være med på å true validiteten i oppgaven går ut på om jeg stiller de riktige spørsmålene til å få belyst problemstillingen. Blir spørsmålene tolket i tråd med intensjonene bak, og får jeg faktisk svar på de spørsmålene jeg stiller? Jeg oppdager at guttene noen ganger ikke forstår enkelte konkrete spørsmål. Dette skyldes ved flere tilfeller at de hører feil, eller ikke oppfatter nøkkelordet i spørsmålet. For å ivareta gyldigheten av svarene, valgte jeg i de tilfellene å omformulere spørsmålet, gi korte eksempler eller bruk av ledende spørsmål, for å kontrollere det guttene svarer. Selv om jeg har prøvd å holde kontroll på validiteten av de svarene jeg får gjennom forskningsintervjuene, kan jeg ikke se bort fra at guttene misforstår spørsmålene uten

at jeg oppfatter det, eller at spørsmålene leder guttene til å svare det de tror jeg vil høre.

Et av de mer praktiske problemene omhandler om jeg vil få guttene til å prate på en ærlig og åpenhjertelig måte, og om jeg forstår, bearbeider og analyserer de svarene på en slik måte at de representerer guttenes synspunkt, og ikke blir for påvirket av min førforståelse. Selv om jeg ikke har som siktemål og komme fram til data som kan generaliseres, vil jeg etterstrebe så langt det er mulig å få så representativt utvalg som mulig (Dalen 2004, Lund 2002). En bekymring er at få informanter, vanskelig kan si noe om den populasjonen de representerer. Dette ble også drøftet under utfordringene ved generalisering.

Videre har jeg bekymring rundt kildestudien som overlappet utarbeidingen av intervjuguiden og datainnsamlingen. Det er viktig å tenke på om tidligere forskning på tema blir brukt og tolket på en pålitelig måte. For å sikre at jeg bruker disse på en best mulig måte, forholder jeg meg særlig til funn som støttes av uavhengige studier, da jeg anser dette for å bidra til troverdigheten av funnene. Det er også min bekymring om jeg har fått kjennskap til samtlige sentrale studier og teorier knyttet til tema ”gutter og lesing”. Jeg har forsøkt å gjøre bred søk innen litteratur om tema, men kan likevel ikke tørre å hevde at jeg har fått med bredden. Konkret bekymring rundt kildestudien er at rammene ikke gav anledning til tilfredsstillende fordypning i emnet. Denne oppgaven er basert på denne kildestudien. De viktigste områdene rundt ”gutter og lesing” ble fremstilt gjennom noen overordnede tema. Intervjuguiden baserte seg igjen på disse. Dette påvirker datamaterialet som blir samlet inn, og som skal danne grunnlag for analyse og drøfting av funn. Bekymringen rundt kildestudien handler også om at jeg kan ha oversett viktige momenter som jeg ikke samlet inn under datamaterialet, fordi jeg ikke hadde det fulle overblikket. Jeg ser i ettertid at jeg blant annet burde spurt mer om guttenes referansegrunnlag og ”vennegjengens påvirkningskraft”. Videre burde jeg hatt et tema om som omfavnet hvilken status

lesing har blant gutter på sjette trinn. Dette kunne også bidratt til og belyst dilemmaer rundt temaet ”gutter og lesing”, og hvorfor guttene leser mindre.

Bekymring rundt den skriftlige framstillingsevnen handler igjen om manglende erfaring. Dessuten gir rammene begrensede muligheter til å se på materialet med friske øyne. Når det gjelder fremstilling av data, vil sitatene kun være en liten bit av virkeligheten. Sitatene blir tatt ut av sammenheng, og intonasjon, tempo og stemmebruk kommer ikke frem. Validiteten vil trues av at det kun er forskeren som har tilgangen til råmaterialet, slik at andre ikke får kontrollert mine resultater.

Validiteten styrkes ved at jeg prøver å sette min fremstilling av data i den konteksten de kom fra. Videre prøver jeg å være tydelig på hvordan jeg oppfatter at guttene tenker, og hvordan jeg tolker svarene de gir (Dalen 2004, Kvale 1997, Maxwell 1992).

6.4.5 Gjenprøvbarhet

Man kan alltid spørre seg om denne undersøkelsen kan stoles på. Tilliten til denne oppgaven ligger i det at jeg prøver å fremstille undersøkelsen på en så transparent måte, at andre tydelig kan se hva som er gjort, og hvilke faglige begrunnelser som ligger bak de valgene som gjøres. På denne måten kan en faglig vurdering gjøres av leseren. Begrepet reliabilitet kan knyttes til om noe er å stole på. Dette innebærer blant annet at andre skal kunne prøve å gjøre min undersøkelse, for å se om man finner de samme funnene. Med tanke på denne kvalitative undersøkelsen foretrekker jeg heller å bruke begrepet gjenprøvbarhet, fordi det knyttes en rekke komplikasjoner til å gjøre en kvalitativ undersøkelse på ny (Befring 2007, Larsen 2007). Så langt som rå er kan man følge min tilnærming, se hvilke valg jeg tok, og hvilke faglige begrunnelse jeg la til grunn for disse valgene. Problemet med gjenprøvbarhet vil i kvalitative undersøkelser, med intervju som tilnærming, være særlig påvirket av den

dynamikken som oppstår under forskningsintervjuet. Det vil vanskelig la seg skape det samspillet i den bestemte konteksten på ny. Selv om jeg skulle gjennomført de samme intervjuene på ny med de samme guttene, så ville heller ikke jeg fått nøyaktig de samme dataene (Befring 2007, Larsen 2007).

6.5 Ethiske overveielser.

Det vil ikke være aktuelt for meg å samle inn personopplysninger. Etter en telefonsamtale til NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste) 29.10.2008, fikk jeg bekreftet at denne undersøkelsen ikke er meldepliktig, så lenge jeg ikke oppbevarer lydopptakene fra intervjuene på selve dataen. Jeg har heller ikke behov for å kunne identifisere mine intervjuobjekter i etterkant. Jeg har kun behov for å nummerere guttene, slik at jeg kan se om det er den samme gutten som for eksempel alltid er ”positiv” og den samme gutten som er ”negativ”. Jeg har tenkt å bruke en lydopptaker, som er en separat enhet. Transkriberingen skal foregå fra den separate enheten til et word-dokument, slik at stemmen ikke vil kunne gjenkjennes. Ut fra denne begrunnelsen vil ikke denne oppgaven være meldepliktig til NSD.

Undersøkelsen og guttene skal selvfølgelig anonymiseres, og dette gjøres etter krav fra NSD. Det er viktig at foreldrene blir forespurt og at det er en velvillighet til å delta i mine studier. Informert samtykke skal selvfølgelig foreligge før intervjuene starter. Skolen skal også anonymiseres for å unngå gjenkjenning (Befring 2007).

Det er en rekke etiske overveielser når man skal samtale med barn (Kvale 2007, Dalen 2004, Gamst & Langballe 2004). Jeg skal intervjuer gutter om hva de liker å lese om. Jeg anser ikke dette for å være et sensitivt tema som det vil være belastende å bli intervjuet om. Det er allikevel en del aspekter å ta hensyn til. Jeg har allerede

vært inne på bruken av ledende spørsmål, og at barn lar seg lett lede. Når det gjelder velvillighet til å delta i undersøkelsen, ble foreldrene skriftlig informert, og jeg antar at de har snakket eller kommentert dette skrevet for sønnen. Jeg antar også at guttene selv har lest dette skrevet. Guttene ble også spurt muntlig av meg. Videre tenker jeg at selv om man sier til guttene at det er frivillig å delta i undersøkelsen, så er det ikke sikkert at de helt forstår denne retten. Det er også en mulighet at guttene kanskje ikke tør å si ifra, med tanke på at jeg som forskningsintervjuer kanskje framstår som en autoritær person. Derfor har jeg vist hvordan jeg forsøker å få et godt klima i intervjusituasjonen, og å få intervjuet til å få preg av den hverdagslige samtalen. (Kvale 2007, Dalen 2004, Gamst & Langballe 2004). Gamst og Langballe (2004) trekker fram at mange barn oppfatter det som positivt å få ubetinget oppmerksomhet fra en voksen som ikke retter de svarene de gir. De fant gjennom sin doktoravhandling at dersom man oppnår en god kjemi med barnet, slik at man får barnets tillit, viser barnet større vilje til å snakke om de temaene som tas opp under forskningsintervjuene (ibid.). Jeg kan vanskelig fastslå om jeg fikk guttenes tillit under forskningsintervjuene, eller om guttene oppfattet intervjusituasjonen som trygg. Guttene uttrykte muntlig at de synes det var greie ting vi hadde snakket om, og at spørsmålene ikke hadde vært vanskelige. De forholdt seg rolig under intervjuene, og svarte på spørsmålene, og viste ingen observerbare tegn på at de ikke ønsket å være i situasjonen. Det virket derfor på meg som at guttene opplevde det positivt å være med i min undersøkelse, og at de var trygge og komfortable under forskningsintervjuene.

6.5.1 Informert samtykke.

Som allerede nevnt, ble foreldre og foresatte informert om undersøkelsen gjennom et skriv⁵ som kontaktlæreren delte ut til alle guttene i den aktuelle klassen. Der stod det litt informasjon om hvem jeg er, og litt om den undersøkelsen jeg skal gjennomføre. Nederst på dette skrivet var det en svarslipp hvor foreldre og foresatte skulle svare på om de gav samtykke eller ikke. Kontaktlæreren fikk tilbake disse svarslippene, og gav respons til meg per mail om hvor mange som hadde gikk samtykke til å være med. Det var et mindre antall som ikke gav samtykke. Som sagt viser jeg kun til det reelle utvalget, og kan bare spekulere om jeg gikk glipp av viktig informasjon blant de elevene som ikke ønsket å delta i undersøkelsen.

Kontaktlæreren plukket vilkårlig ut seks gutter blant de som hadde med et informert og skriftlig samtykke fra foreldre og foresatte. Guttene fikk selv muligheten til å gi samtykke i muntlig form til meg, i forkant av intervjuene. Alle guttene gav dessuten muntlig samtykke til at jeg kunne ta opp forskningsintervjuene på i MP3-spilleren. Det ble påpekt at guttene når som helst under forskningsintervjuene, hadde mulighet til å trekke seg, uten å gi noen grunn for dette valget. Dette var også opplyst i skrivet som foreldrene mottok.

6.5.2 Konfidensialitet og anonymitet.

I det videre skal det skisseres hvordan behandling og presentering av datamaterialet skal ivaretas gjennom konfidensialitet og anonymitet. Kvale (2007) viser til at forskningens konfidensialitet innebærer at man ikke må avsløre data som kan avsløre

⁵ (Viser igjen til) Vedlegg 2

guttenes identitet. Dette handler ikke bare om personopplysninger, men også data som kan være spesifikk for en gutt, som kan gjøre andre i stand til å avsløre identiteten. Et eksempel kan være om vedkomne har en uvanlig hobby, eller har foreldre i særegne stillinger. I mitt tilfelle har jeg ikke hatt kontakt med noen personopplysninger. Det var kontaktlæreren som vilkårlig valgte ut guttene, slik at jeg ikke har hatt tilgang til deres fulle navn. Når det gjelder opplysninger som kan identifisere guttene, ivaretas disse ved at det ikke kommer fram spesifikk informasjon som kan være særegen for den aktuelle gutten. Ut fra dette skal det ikke skal være mulig for andre å identifisere mine informanter.

Gjennom presentasjon av resultatene, skal guttenes egne svar brukes. Disse sitatene skal selvsagt anonymiseres på en slik måte at avslørende personopplysninger skal sensureres, og at det kun er essensen i hva gutten forteller som skal komme fram. Guttene blir presentert under fiktive navn.

7. Presentasjon av resultatene.

7.1 De ulike temaene.

Intervjuguiden ble organisert ved å sette opp sentrale temaer knyttet til temaet ”gutter og lesing”. Temaene ble utarbeidet gjennom arbeid med tidlige undersøkelser. Tidligere studier kan i relativ stor grad si noe om gutters lesevaner og lesepreferanser. (Ewald, 2007). Videre eksisterer det en begrunnet bekymring om gutters dårlige leseferdigheter, sett opp mot jentene (Utdanningsdirektoratet 2008, Kjærnsli et al. 2007, Lesesenteret 2007, PISA 2006). Forskningen har, slik jeg har forstått det, sett for lite konkret på de bakenforliggende faktorene. Begrepene fritid, holdinger, nytteverdi, leseflyt, informasjon om bøker, rollemodeller og kjønnsforskjeller kan antas å være en del av de bakenforliggende faktorene. Ut fra dette ble det naturlig å presentere funnene fra forskningsintervjuene, ved å bruke de samme temaene som i intervjuguiden. Noen gode karakteristiske sitater fra forskningsintervjuene, skal bidra til å illustrere hvordan guttene tenker, og hvordan jeg tolker svarene de gir. Jeg har gitt guttene fiktive navn. Ved å presentere resultatene på denne måten, kan det gi et oversiktlig bilde av mine funn.

7.1.1 Tema: Gutter og fritid

Jeg ønsket å få et innblikk i hva som er guttenes egen virkelighet. Fritiden er en viktig del av livet, og guttene selv påvirker innholdet i stor grad. Som nevnt vil gutter på sjette trinn være opptatt av å drive med idrett og annen fysisk aktivitet, se på tv og filmer, bruke internett og ulike former for spill (som på pc, internett, playstation) samt høre på eller utøve musikk (Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002, Norges

idrettsforbund 2007). Guttene i mitt utvalg var mest opptatt av sport og fysisk aktivitet. De drev på med fotball, snowboard, slalåm, tennis og fiske.

Intervjuer: Hva liker du å gjøre på fritiden din?

Ole: spille fotball.. jeg elsker fotball!

De var i mindre grad opptatt av å se på tv, se på filmer eller spille spill. Når jeg spurte om de pleier å se på tv eller spille spill, var svarene:

Ole: spille spill og se på tv noen ganger...

Tom: mmm, spille spill sånn... annen hverdag.. eller.. jeg spiller mye fotball.. ser tv bare på kveldene..

Alex: spiller noen ganger playstation

Emil: ser på tv.. mmm.. pleier å se mye på sporten.. og så.. jeg spiller playstation.

Det var viktig å få tak i hva guttene selv velger å fylle fritiden med, og hvordan dette kunne knyttes til lesingen. Umiddelbart knyttes lesing på fritiden til undertekster og tekst-tv, brukermanualer og spillregler. Men, det kommer senere fram i samtalen at guttene leser både bøker for å få tips om å utvikle ferdigheter, og om å holde seg oppdatert rundt det de er interessert i. Flere av guttene hadde fått bøker om det de var interessert i. Tom forteller at han har fått boka "Best med ball"⁶ og Emil forteller at han har fått en snowboardbok:

Tom: ..mesteparten kunne jeg fra før da... men tips om finter og sånn..

Emil: <når> jeg skal ut å stå snowboard... da skal jeg prøve det trikset som stod i snowboardboka da...

⁶ "Best med ball" er skrevet av Viggo Strømme m.fl.

Emil forteller også at han ser på sporten, leser tekst-tv, leser blader og følger med på fotball- og snowboardheltene. Dette kan knyttes videre til guttenes holdning til lesing og nytteverdi.

7.1.2 Tema: Gutter og holdning til lesing.

Internasjonal forskning viser til at gutter har en mer negativ holdning til lesing enn jenter. Det kommer også fram at guttenes holdning til lesing blir mer negativ med årene (Ross et al., 2006). Gjennom forskningsintervjuene forteller flere av guttene at lesing var noe de gjorde før, eller at lesing var noe de likte før. De snakker om bøker de har lest tidligere. Guttene gir ingen klare svar på hvorfor de sluttet å lese bøker, eller hva som kan ligge bak denne endringen. Dette kan allikevel tyde på at det har foregått en utvikling i negativ retning når det gjelder lesing. Forskningsintervjuene kan ikke fortelle om dette handler om at holdningen til lesing har blitt mer negativ hos disse guttene. Det man kan snakke om er at det har foregått en endring av lesevaner.

Gutter vil i liten grad anerkjenne at de liker å lese (Kjærnsli et al. 2007, Ross et al. 2006, Smith & Wilhelm 2002). Når jeg spør guttene om de liker å lese, er responsen at:

Per: nei, jeg syns det ikke er så kult

Ole, Alex og Emil: nei, ikke så veldig

Tom: mmm, jeg gjorde det før men ikke nå lengre

Åge: nja, sånn...

Selv om flere av guttene i stor grad synes at lesing er kjedelig, blir disse svarene noe nyansert utover i forskningsintervjuene. Det virker mer som at det å lese kjedelige bøker er kjedelig. Dette bildet nyanseres ved at de viser til at det kan være noen bra bøker, og disse bøkene er verdt å lese. Guttene viser til bøker de har lest på skolen. Dette skal presenteres nærmere under hvordan de får kjennskap til hva de kan lese.

Jeg har fått tak i ”sportsidiotene” i mitt utvalg. Flere av guttene uttrykker at de elsker fotball og vil bli fotballproffer når de blir store. Selv om de uttrykker at lesing er kjedelig, viser de at de leser om det de er interessert i. En holdning til lesing er at lesing kan brukes som middel i utvikling av andre ferdigheter, som fotballferdigheter, som Tom nevnte.

7.1.3 Tema: Gutter og lesingens nytteverdi.

Vi kan snakke om nytteverdi både i sjette klassingenes hverdag og framtid. Når det gjelder lesing og nytteverdi, er et viktig spørsmål: Hvorfor skal vi egentlig lære å lese? PISA legger til grunn at lesingens nytteverdi knyttes til lesing som et verktøy for å kunne fungere i samfunnet, både i det sosiale, i arbeidslivet, i fremtida, i yrkeslivet og i det offentlige liv (Kjærnsli et al. 2007, PISA 2006). Det vil være interessant å se hvilken nytteverdi guttene opplever av lesing i nåtid, og hva de tror lesing skal brukes til i framtiden. Guttene får spørsmålet: *selv om du synes lesing kanskje er litt kjedelig – tror du det er viktig/nyttig å lære å lese?* Alle guttene tror at det er viktig/nyttig, men klarer ikke helt å begrunne hvorfor de tror det.

Ole: (lesing er viktig) fordi.. hvis man.. kommer til et annet land, og så skal man lese menyen da.

Emil: for å kunne gjøre lekser...

Oppgaven har allerede presentert to gutter som har knyttet lesingens nytteverdi opp mot det å lese og lære om snowboardtriks og fotballfinter. Videre er det nevnt å kunne lese blader og tekst-tv for å oppdatere seg om sporten man liker, og idrettshelter man ser opp til. Guttene som blir sitert nevner meny og lekser. Dette er konkret knyttet opp til nåtiden. Utover i forskningsintervjuet kommer jeg inn på hva de leser på skolen. Alex sier da noe om hvorfor det er viktig å lese:

Intervjuer: hvor ofte leser dere på skolen?

Alex: kanskje to-tre ganger i uka...

Intervjuer: hva er det dere leser da?

Alex: vi leser for å lære..

Voksenlivet virker fjernt for guttene i mitt utvalg, og det er ingen klare refleksjoner over fremtiden. Spørsmål om fremtidig yrke, er for flere av guttene at de vil bli fotballproff, ellers har de ikke tenkt på det. Kun en gutt uttrykker at det ikke er realistisk å ville bli fotballproff, selv om han godt kunne ønske det. Utover det har han ingen fremtidsplaner. Ved spørsmål om man trenger lesing når man blir voksen og skal begynne å jobbe, ser ikke guttene i mitt utvalg helt den forbindelsen. På spørsmål om hvorfor voksne trenger å lese, blir det svart at:

Tom: hvis man jobber på et kontor...

Intervjuer: mmm..

Tom: også data... mmm, også ja – hvis man jobber på et sykehus...

Intervjuer: mmm... så du tror det er viktig å lese når man skal jobbe...? Hva leser man for eksempel på et kontor?

Tom: sånne aksje-greier...

Intervjuer: er det mye lesing når man blir voksen tror du?

Tom: eeh.. ja tror det.. hvert fall hvis man jobber på et kontor...

Intervjuer: tror du at du får mer bruk for å lese når du blir voksen, enn du gjør nå?

Per: eh.. vet ikke jeg ... helt

Andre aspekter når det gjelder nytteverdi når guttene blir voksne handler om:

Per: lese til tentamen... Lese skilt.. Lese mailer..

Ole: når man skal lese en meny, og... lese oppskrift... Lese på data.

Emil: man må skaffe seg jobb og sånt..

Åge: det er veldig lurt å kunne lese... fordi... hvis du kjører bil, så må du kunne lese skilt.. Voksne leser aviser... Kanskje på jobben, men det spørs hvilken jobb man har...

Selv nytteverdi når de blir voksne, blir egentlig i stor grad knyttet til guttenes egen hverdag. Ellers knyttes det opp mot jobb. Videre er lesingens nytteverdi knyttet opp til å lese for å lære om kjente personer og kriger. Det Emil sier om lekselesing kan knyttes til nytteverdi. Det oppleves som nyttig å lese for å gjøre lekser, (for lekser er noe man må gjøre). Det som kommer i liten grad fram av intervjuene, er å lese for glede. Guttene nevner allikevel noen bøker de har likt å lese. (Dette blir presentert nærmere under hvordan guttene får informasjon om lesing).

7.1.4 Tema: Gutter og leseflyt (guttene egen følelse av mestring i lesing).

Innledningsvis ble det pekt på det å ha gode leseferdigheter, og betydningen av dette i et moderne samfunn. Evne til å lese raskt og uanstrengt er en indikator på dette (Klinkenberg 2005). Leseflyt var et av temaene i intervjuguiden, og blir brukt for å se nærmere på intervjupersonenes *egen opplevelse* av sine leseferdigheter. Jeg fikk ikke kontrollert for faktisk leseferdighet, men fikk guttenes egen oppfatning av egen mestring av lesing, og graden av leseflyt. Jeg spør guttene konkret om de får vondt i hodet eller øynene når de leser:

Per: nei, bare hvis jeg sitter i bilen så gjør jeg det.

Ole: mmm, når jeg ikke har så mye lys.

Emil: eh, noen ganger hvis jeg leser mye... Jeg har mange sånne hjelpemidler da.. har starta med briller... og så har jeg data..

Videre spør jeg guttene om hvor fort de syns de leser, og hvor greit de syns det er å lese. Alle samtykker i at de syns de har et passe lesetempo og at de syns det er greit å lese. Dette er kun guttenes egen oppfatning av deres mestring i lesing, men Tom viser at han har adekvate ferdigheter, når han forteller at når han fikk boka "Best med ball":

Tom: den leste jeg ut på tre dager... [viser i luften hvor tykk boka er] ..det var masse sånne ting man kunne lære, og sånt, så jeg bare leste til langt på natt jeg...

Å holde på med lesing, så konsentrert over tid tyder på adekvate leseferdigheter. Lite lys og lese i bil er faktorer man med rimelighet kan si ikke handler direkte om selve leseferdigheten. Det å bli sliten i øyne og hodet når man leser, kan tyde på at man bruker mye energi på avkoding og forståelse. Dette handler om leseflyt. Det kan tyde på at guttene har en adekvat leseflyt når man ikke opplever disse ubehagene når man

leser. En adekvat leseflyt henger tett sammen med passende leseferdighet. Ut fra hvordan guttene forklarer sin opplevelse av egen lesekompetanse, tyder det på at man med rimelighet kan si at de har en adekvat lesekompetanse. Dette kan knyttes opp mot det Molloy (2007) uttrykker om at vi kan ikke si at gutter ikke leser, når de har leseferdighetene.

Guttene får et konkret spørsmål om hvor ofte de leser på skolen. De er alle enige om at de leser sånn passe mye på skolen. De synes ikke det er for mye, men heller ikke for lite:

Intervjuer: synes du dere leser lite, passe eller mye på skolen?

Alex: passe...

Intervjuer: passe ja... så du skulle ikke ønske det var mer eller mindre...?

Alex: nei...

På spørsmål om **når** de leser på skolen, er det noe variasjon i svarene:

Intervjuer: leser dere i andre timer enn norsktime?

Per: næ, eh.. tror ikke det.. men vi leser littegranne natur.. i naturboka

Intervjuer: (...) eh, dere leser mest i norsk timen og naturfagstimen, men kan det være at dere leser i andre timer uten at du tenker over det? ..som i mattetimen leser du..?

Per: ja..leser regnestykkene, leser oppgaver..

Intervjuer: mmmm, det er mye lesing som man kanskje ikke tenker på..

Per: mmm...

Alex: .. kanskje, to-tre ganger i uka..

Ole: mmm, hver dag, eller.. på skolen pleier vi å lese ganske mye..

Tom: mmm, vi leser jo hele tida i bøker, men.. mener du sånn leselekser og sånn?

Intervjuer: nei, assa – leser generelt...

Tom: ja, det er ganske mye, for vi leser masse sånn i RLE, og sånn så, leser vi om.. om murkirker og masse sånn..

Intervjuer: mmm, så dere leser ikke bare i norsktimene dere...?

Tom: nei, engelsktimene og..

Intervjuer: mmm, mattetimene og eller...?

Tom: ja..

Intervjuer: hvor ofte leser dere på skolen?

Emil: en gang om dagen tror jeg... ja...

Guttene viser gjennom disse svarene at de har ulike oppfatninger av hva lesing innebærer. De fleste guttene tenkte først og fremst på norsktimene. Når de tenkte seg om var det flere som kom på at de også leser i engelsk og naturfag. At gutter på sjette trinn også må lese en del i for eksempel matematikk, tenkte disse guttene ikke over.

7.1.5 Tema: Gutter og hvordan de får informasjon om lesing (bøker).

Tidligere undersøkelser har i stor grad vært opptatt av å se nærmere på hva gutter foretrekker å lese. Forskningen har derfor god innsikt i guttenes lesepreferanser (Weih 2008, Ewald 2007, Ross et al. 2006, Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002).

Det guttene i mitt utvalg uttrykker at de liker å lese, er bøker som handler om:

Per: ting som er sanne.. historier som faktisk har skjedd.. spennende.. morsomme

Ole: humor.. boka om Dagfinn Enerly⁷ er fin... Fotball

Tom: fotball.. krim..

Alex: morsomme bøker

Emil: Pitbull-Terje bøkene⁸ ... snowboard.. fotball..

Åge: mysterier..

Det eksisterer en oppfatning om at gutter synes at lesing er kjedelig (Weih 2008, Ewald 2007, Molloy 2007, Ross et al. 2006, Sullivan 2004). Ut fra dette kan man tenke seg at guttene også synes bøkene på skolen er kjedelige. Responsen fra guttene var:

Intervjuer: når det gjelder de bøkene dere har lest på skolen, synes du de er tøffe, eller jentete, eller barnslige eller kjedelige eller...?

Per: nei, morsomme...

Ole: litt kjedelige..

⁷ "Dagfinn Enerly – Så fort kan livet snu." er skrevet av Dagfinn Enerly og Jens O. Simensen

⁸ Pitbull-Terje bøkene er skrevet av Endre Lund Eriksen

Tom: vi leste en bok som het Minst da, den var veldig morsom...

Alex: noen ganger kjedelige..

Emil: dårlige... er lissom ikke noe poeng, det er bare sånn... som er dikta opp dårlig...

Åge: eh, ja.. sånn passe...

Ingen svarer bastant at bøkene på skolen er kjedelige. Svarene nyanseres gjennom forskningsintervjuene, bl.a. ved at guttene snakker om de bøkene de liker. Ut fra dette kan det virke som at det å lese kjedelige bøker er kjedelige. Det finnes noen bøker som er bra, og disse er det viktig å finne.

Jeg ønsker å vite mer om guttene i mitt utvalg syns at litteraturen er det Newkirk (2002) beskriver som "feminized" (jentete). International litteratur fokuserer mye på at guttene møter jentete litteratur i skolen. Kvinnelige lærere respekterer ikke guttenes lesepreferanser, og tar ikke guttenes egne bokønsker på alvor (Weih 2008, Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002). Guttene i mitt utvalg gir et annet bilde. På et konkret spørsmål om de syns at litteraturen på skolen er jentete, er det ingen av guttene som syns det. Bare Tom svarer at:

Intervjuer: syns du at bøkene er litt sånn jentete..?

Tom: ikke så ofte...

Intervjuer: har det hendt...?

Tom: en gang...

Intervjuer: på hvilken måte syns du den var jentete da...?

Tom: ehh, sånn handla lissom om jentete ting (...) handla om en jente..

Når det gjelder hvordan gutter kan få kjennskap til bøker de kan lese, viser Kunnskapsløftet til at elever skal møte et bredt spekter av ulike bøker på skolen (Saabye 2008, Utdanningsdirektoratet 2006). Dette vil også gi gutter mulighet til å møte bøker de liker. Klassekontakten til disse guttene har virkelig truffet med flere av bokvalgene. Alle guttene nevner at de likte boka "Minst" av Arne Berggren og "Det kom et skip til Bjørgvin i 1349" av Torill Thorstad Hauger. Slik jeg oppfattet det, er dette bøker som klassen har lest på sjette trinn. Det guttene uttrykker at de liker med bøkene er:

Per: ... et skip kom til Bjørgvin

Intervjuer: hva var det som var spennende med den a?

Per: aah, svartedauen

Intervjuer: ja....

Per: ..og fordi den var sann

Tom: Minst var morsom. Det var sånn.. ehh, det vi begynte å le mest av var sånn, det handla lissom ikke om barnslige... men.. det var barnslig morsomt..

Intervjuer: ja...

Tom: liksom... katta klorte faren sin..

Intervjuer: hehe.. men det var på en sånn morsom måte..?

Tom: ja..

Skolen og læreren spiller kanskje den største rollen for disse guttene, når det gjelder konkrete boktips.

Intervjuer: hender det at du får tips om en god bok du kan lese?

Ole: ja..

Intervjuer: av hvem da?

Ole: ehh, på skolen...

Når det ellers gjelder hvordan gutter får informasjon om hvilke bøker de kan lese, står det i Folkebiblioteksloven § 1(1985) at bibliotek skal være tilgjengelig og gratis for alle, og den skal ha allsidige og aktuelle bøker. Hvordan guttene i mitt utvalg bruker biblioteket:

Intervjuer: hvordan finner du bøker du kan lese?

Ole: har funnet en bok på (folke-)biblioteket jeg har lest..

Intervjuer: går dere på biblioteket på skolen?

Ole: nei, ikke så veldig mye nå.. vi gjorde det før... kan hende at vi gjør det..

Intervjuer: reiser dere opp til (folke-)biblioteket?

Ole: nei, vi på skolen har ikke reist dit.. men, hjemme så har vi pleid

Intervjuer: går du på bibliotek og låner bøker?

Alex: jeg gjorde det før...

Intervjuer: mmm.. hvorfor gjør du det ikke lengre da?

Alex: fordi nå har vi liksom <> vi hadde sånn Leselyst..

Intervjuer: mmm..

Alex: og den som leste mest..

Intervjuer: hvem var det som leste mest a...?

Alex: det var... eller.. det er..hele klassen liksom..

Intervjuer: å ja...

Alex: jeg husker ikke.... forrige gang... i 2006.. så.. eller 2007 så kom vi på andreplass.

Intervjuer: Oj..

Alex: mmm..

Intervjuer: da må dere lese masse da..? når det er sånn...

Alex: mmm..

Intervjuer: er det prosjekt da eller?

Alex: ja..

Intervjuer: ja.. ehh.. lånte dere bøker på biblioteket da?

Alex: ja.. eller så kunne vi låne noe her...

Intervjuer: lånte du.. mange bøker da?

Alex: ja

Intervjuer: men du låner ikke lenger...

Alex: nei..

Smith og Wilhelm (2002) fant ut at gutter leser bøker som er anbefalt av venner, og at vennskap er viktig for boktips. På spørsmål om guttene har fått tips om en bok av en kompis, svarer flere av guttene ”nei”. Andre svarer:

Tom: ææ- ja, det har skjedd, men det er ikke så ofte..

Emil: ehh, jo har fått tips om Pitbull-Terje da...

Ut fra disse svarene, virker det ikke som at kompiser spiller noen vesentlig rolle for gutter på sjette trinn når det gjelder å få kjennskap til bøker de kan lese.

7.1.6 Tema: Gutter og rollemodeller

Hoel og Helgevold (2005) kunne ikke gjennom sin undersøkelse si noe entydig om effekten av å bli lest for som liten. Alle guttene i mitt utvalg forteller at de ble lest for som liten, og uttrykker at de likte det. Deres første møter med bøker kan derfor sies å ha vært positive. Allikevel uttrykker de at de får liten glede av bøker nå. Guttene i mitt utvalg gir det ”typiske” svaret om at mor leser bøker, og far leser avisen, og føyer seg med andre undersøkelser av disse resultatene (Molloy 2007, Ross et al. 2006, Sullivan 2004, Newkirk 2002). Typiske svar:

Alex: pappa leser aviser, mamma leser blader.

Emil: mamma leser skikkelig mye.. leser en bok på 300-400sider på en uke jo...

Intervjuer: Oj, hun leser ja.. leser hun mest bøker hun da eller?

Emil: ja, hun leser nesten hele tida...

Intervjuer: pappa'n din a..?

Emil: pappa, han leser bare VG...

Videre er mor er helt klart den tydeligste leseren:

Ole: mamma leser krim, han Jo Nesbø..

Intervjuer: ja...

Ole: pappa aner jeg ikke hva leser..

Intervjuer: jeg tenker på de hjemme hos deg, leser de?

Per: ja, mamma.... Pappa.. ikke så mye..

Det er mor som stimulerer tydeligst til lesing. Tom og Emil forteller om dette:

Intervjuer: hender det at du får tips om en bok du kan lese?

Tom: eh, ja...

Intervjuer: av hvem da...?

Tom: mamma for eksempel for hun... hun elsker å lese bøker.. hun har lyst til at jeg skal (..eh...) like å lese litt mer...

Intervjuer: Har det hendt at du har fått en bok i gave?

Emil: ja.. av mamma..

Intervjuer: fikk du en fin bok da av mamma'n din?

Emil: pleier å få en bok i måneden...

Intervjuer: du får ganske mange bøker du da...?

Emil: ja, mamma vil at jeg skal bli bedre..

Intervjuer: ja.. klarer hun å finne noen bøker du liker a..?

Emil: kjøper bare snowboard-bøker og fotball-bøker..

Tidligere undersøkelser sier noe om at gutter identifiserer seg med mennene i sine liv (Sullivan 2004). Guttene nevner i hovedsak at far leser aviser, og få eller ingen bøker som de ser. Newkirk (2002) viser til at gutter sjelden opplever at mannlige voksne setter seg ned og leser en bok. Det kan dermed virke som at lesing er ikke noe gutter og menn gjør.

7.1.7 Tema: Gutter og kjønnsforskjeller

Det har vært mye fokus på at det er forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder lesing, særlig med tanke på leseferdigheter. Det er derimot mangelfull kunnskap om hvorfor vi finner disse forskjellene (Utdanningsdirektoratet 2008, Weih 2008, Kjærnsli et al. 2007, Lesesenteret 2007, Ewald 2007, Molloy 2007, PISA 2006, Sullivan 2004, Newkirk 2002, Smith & Wilhelm 2002).

Jeg spurte guttene om hva de trodde kunne være forskjell på gutter og jenter i forhold til lesing. Flere var inne på at det handler om hva de ulike kjønnene liker å lese.

Gutter og jenter liker forskjellige bøker. Emil tenker at interesser og hobbyer styrer hva vi velger å lese:

Emil: dem leser mest om..hvis dem har hobby som ballett og sånn..da leser dem om ballett... Vi leser om fotball og..

Intervjuer: hvorfor tror du at dere velger så forskjellige bøker?

Ole: nei, eh, mange.. eller noen liker krim, noen liker bare humor...

Tom: (vi) liker forskjellige bøker...

Jenter er flinkere til å lese enn guttene. Dette viser seg gjennom at de skårer bedre på en rekke lesetester (Utdanningsdirektoratet 2008, Lesesenteret 2007, PISA 2006). Men, hva er det de er flinkere til? Jeg spurte guttene litt om de trodde jentene var bedre til å lese enn guttene, og hva de trodde dette eventuelt kunne skyldes. Flere av guttene i mitt utvalg kom fram til at guttene leser mindre enn jentene:

Per: at jentene leser litt mer.. tror ikke at det er så mange som leser av guttene i klassen.. er et par da..

Ole: ja.. kanskje litt – jentene er flinkere... de er raskere..

Intervjuer: hvorfor tror du dem er det..?

Ole: nei... dem leser mye... (...) De er jenter, og ... gidder å lese mer

Emil: fordi, vi leser ikke så mye som jentene gjør...

Intervjuer: du tror det er fordi dem leser mer enn dere?

Emil: ja, dem er flinkere på skolen...

Andre var også inne på at jentene kanskje likte bedre å lese enn guttene:

Intervjuer: tror du at det kan være forskjell på gutter og jenter når det gjelder lesing...?

Alex: kanskje jenter er litt flinkere...

Intervjuer: (...) hvorfor tror du dem kan være litt flinkere a?

Alex: for.. for gutter liker ikke å lese..

Intervjuer: så dem liker.. jentene liker å lese litt mer...?

Alex: ja...

Intervjuer: leser dem mer a tror du...?

Alex: vet ikke

Den klassen jeg forholdt meg til gjennom denne undersøkelsen, hadde hatt leseprøver.

Per forteller at jentene er flinkere når det gjelder lesing, ut fra resultatene på

leseprøvene:

Per: det vet vi, for vi har hatt sånn lesetest

Mens andre igjen var litt usikre på om det egentlig var noen klare forskjeller mellom jentene og guttene i klassen:

Åge: nei.. det... er jevnt lissom...

Intervjuer: det er jevnt ja...

Åge: noen gutter leser mye og...

Intervjuer: tror du jentene er flinkere til å lese enn guttene...?

Tom: ja..

Intervjuer: hvorfor tror du det?

Tom: eh, jeg veit ikke jeg...

Intervjuer: tror du det, eller vet du det...?

Tom: jeg tror det...

Ut fra dette virker det ikke som at kjønnsforskjellene i lesing, egentlig er så tydelig for guttene selv.

8. Analyse og drøfting av funn

Slik jeg har forstått det, og skissert i denne oppgaven, har forskningen i stor grad vært opptatt av at det er signifikante forskjeller mellom jenter og gutters leseferdigheter. Søkelyset er bl.a. satt på hva guttenes lesepreferanser er. Jeg spør: Og hva så?

Videre skapte resultatene fra PISA 2000 (og senere resultater,) bekymring i Norge. Våre elever leste dårlig, og kom langt ned på lista. Jeg vet egentlig ikke helt om dette var mer flaut enn bekymringsvekkende i utgangspunktet, men det førte i alle fall til en satsning på lesing. Daværende kunnskapsminister Kristin Clemet satte bl.a. i gang en satsning på styrking av basiskunnskaper, som leseferdigheter, gjennom Kunnskapsløftet og en strategiplan; "Gi rom for lesing" (Saabye 2008, Utdanningsdirektoratet 2006, Utdannings- og forskningsdepartementet 2005). PISA undersøkelsene viste i 2006 en nedgang i lesing blant alle OECD-landene, men rapporten "Tid for tunge løft" (Kjærnsli et al., 2007) viser til at det vil være for tidlig å si noe om effekten av disse tiltakene. Denne rapporten viser til at holdninger til lesing blant gutter har blitt noe bedre. Derimot har ikke leseferdighetene forbedret seg av signifikant art. Rapporten viser til at det tar lengre tid å forbedre ferdigheter, men at holdninger i større grad kan endres "over natten" (ibid.). Det er derfor interessant at PISA skal for gjennomføres våren 2009, og at hovedfokuset er igjen på lesing. Vil man kunne se en tydeligere effekt av Kunnskapsløftet og "Gi rom for lesing"? Hvordan viser forskjellene seg mellom kjønnene og leseprestasjoner denne gangen?

Begrepet "lesing" og hva "lesing" er, tolker jeg det som at guttene i mitt utvalg har et ulikt forhold til. Noen opplever å lese på skolen hele tiden, og trekker inn lesing i alle fag, mens en annen snevrer lesing til en annen aktivitet, som kun forekommer to til tre ganger i uka. Guttene leser mye hver dag som de ikke tenker på. Lesing er sterkt

knyttet til det å lese på skolen og i bøker. Guttene i mitt utvalg virker litt lite bevisste på hvor mye de faktisk leser, og hva man faktisk trenger lesing til for å kunne fungere i sine liv (og sine voksenliv). Trenger man å tydeliggjøre hvorfor vi trenger å kunne lese? Og sette fokus på hvor mye vi faktisk leser? Eller vil guttene på dette trinnet være for unge/umodne for dette perspektivet? I motsetning til kildestudien, gir ikke guttene uttrykk for at de syns litteraturen på skolen er jentete ("feminized"). Tvert om uttrykker de at bøkene på skolen kan være både spennende og morsomme. De trekker fram bøkene "Det kom et skip til Bjørgvin" og "Minst". Det kommer allikevel fram at noen av bøkene kan være litt kjedelig. Guttene i mitt utvalg uttrykker at lesing er kjedelig. For å nyansere dette, kommer det fram av intervjuene at det å lese kjedelige bøker er kjedelig. Guttene sier at de godt kan lese egenvalgte bøker og sjangre, som den om "Dagfinn Enerly" og "Best med ball". Når det gjelder bøker som fenger uttrykker guttene at de godt kan ta seg god tid, og sette seg ned med på en konsentrert måte. Slutningen er at det kan være noen bra bøker, og de er verdt å lese. Det er viktig å finne disse bøkene.

Videre er voksenlivet fjernt for guttene i mitt utvalg, og det ingen klare refleksjoner over det. Må nytteverdien i et livslangt løp tydeliggjøres for disse guttene? Kan det eventuelt bidra til mer motivasjon? En eventuell nytteverdi, er knyttet mer til guttenes konkrete hverdagsliv, som det å lese bøker, spillregler, fotball/ snowboard/ tennisblader, oppskrifter, menyer, skilt, undertekster, regninger. Da blir det viktig å reflektere rundt begrepet "livslang læring". Om jeg har forstått rett er det ingen eller få kjønnsforskjeller når det gjelder å klare å knekke den såkalte alfabetiske koden, som er et grunnleggende prinsipp for å kunne lese. Videre klarer guttene, så vel som jentene, å komme over på et ortografisk nivå, (det at de kan lese hele ord som en "pakke"). Det kan se ut som at forskjellene gjøres mest synlig på de øverste nivåene i leseutviklingen (jf. modellen til Spear-Swerling & Sternberg, 1994).

Utdanningsvitenskapen må spørre seg om *når* er det viktig at guttene har fått en automatisert ordgjenkjenning og en strategisk lesing? Nødvendigvis på barneskolen

eller ungdomsskolen? Eller kan det godt komme i midten av 20årene når man kanskje først begynner å bli motivert? Det er klart at det er mye viktig og grunnleggende kunnskap man må tilegne seg gjennom grunnskole og eventuell videregående opplæring, og som en del av en allmennkunnskapelig oppdragelse. Men, jeg spør: må det nødvendigvis være sånn? Elever som ikke er motivert eller mottagelig for kunnskap, får det antagelig ikke med seg, uansett om læreplanverket sier de burde. Men, holder det å si at guttene har et grunnleggende ferdighetsnivå i lesing, som de selv kan utvikle videre når de er motivert for det? Vil guttene gå glipp av viktig lærdom om de ikke blir gode nok lesere i tide? Og *når* er eventuelt det? Hva er da som gjør at guttene hevder seg når de blir menn og kommer i arbeidslivet?

Når det gjelder leseflyt/lesekompetanse, uttrykker guttene i mitt utvalg at de kan lese, og at de leser i passe tempo. Dette kan bety at de leser lett og uanstrengt, og at de dermed har en viss leseflyt, fordi det kommer fram i intervjuet at de ikke opplever å bli slitne i hodet eller øyne, de føler ikke at mengde tekst på skolen er uoverkommelig, og de forteller at de kan lese ferdig en bok på to dager. Alt dette gir meg grunnlag til å påstå at de har adekvate ferdigheter. Det blir som Molloy (2007) snakker om at vi kan ikke si at gutter ikke leser, når de har ferdighetene. Det bør derimot stilles spørsmål om guttene har *gode nok* leseferdigheter? Om disse ferdighetene kan og bør utvikles videre, vil jeg derimot påstå i høy grad, for vi vet at man trenger mengdetrening for å bli god. Guttene vet dette med tanke på for eksempel fotball. Skal man bli god fotballspiller, må man trene mye. At de mangler mengdetrening når det gjelder lesing, kommer fram ved at de uttrykker at lesing er kjedelig, og at de leser lite eller ingenting på fritiden. Dessuten antar flere av guttene at jentene er bedre til å lese, fordi de leser mer enn guttene. Ingen har kommet fram til hva det er som gjør at gutter leser dårligere. En antagelse er at de leser for lite. Har guttene dårligere leseflyt enn jentene? Vi trenger klar kunnskap om *hva* som må leses for å oppnå god leseflyt. Klart at bøker har stor effekt; men hva er egentlig effekten av å lese tegneserier, artikler i blader og aviser, og den type lesestoff guttene

liker. Kan dette omfavnes mer? Kan disse media bidra til leseflyt? Og hva trengs eventuelt som supplement? For eksempel hva er effekten av å lese bøkene i bokklubben ”Boing-klubben”⁹, artikler i interesseblader eller aviser?

Alex pratet om en ”Leselyst-aksjon” de hadde vært med på hvor klassen kom på andreplass. Sullivan (2004) diskuterer at gutter er konkurransemennesker av natur, og at dette bør utnyttes i skolen. Det kan jo hende at slike ”leselyst”-prosjekter lønner seg, og at man her kan utnytte konkurranseinstinctet som middel. Vi burde få klar kunnskap om effekten av slike intensive leseprosjekter. Kanskje skolen burde satse jevnt på slike prosjekter, som en måte å legge opp leseundervisningen på? På den måten vil guttene, (og jentene for øvrig,) få en god og intensiv mengdetrening, slik at det kanskje ikke gjør noe om guttene ikke leser så mye i det daglige. Da må vi også finne ut om guttene har en signifikant dårligere leseflyt enn jentene, og at det er dette som gjør at guttene er så dårlige til å lese. Vil dette opplegget være et godt tiltak med tanke på utvikling av leseflyt? Jeg undres om dette kan være en måte å legge opp undervisningen på? Da blir det eventuelt viktig at pedagogene reflekterer over at konkurranser gjør noen til vinnere og andre til tapere. Det er lite ønskelig at de som leser dårligere enn de andre i klassen, også skal få nederlagsfølelsen gjennom slike konkurranser. Hvordan kan man utnytte konkurranseinstinkt hos guttene uten at vi gjør noen til ”tapere”? Hvordan kan man eventuelt skjule enkeltprestasjoner slik at det ikke blir den enkelte elev som blir ”taperen”? Det å utnytte guttenes konkurranseinstinkt byr på mange utfordringer når det gjelder faglig selvoppfatning mestringsfølelse (Skaalvik & Skaalvik 1996).

⁹ Bokklubben Boing-klubben: <http://www.boingklubben.no/>

Videre er det naturlig å spørre om vi ønsker vi å jevne ut disse forskjellene? *Hvorfor* er det viktig at guttene blir flinkere til å lese på eksempelvis sjette trinn? Og *hva* skal gjøres for å få til dette? Jeg undrer meg over for hvem vi skal lære å lese, og hvorfor vi nødvendigvis må lese skjønnlitterære bøker. Vi kan ikke se bort fra det faktum at realiteten i Norge i dag, er at det er en stor overvekt av menn i ledende stillinger, både i det private og offentlige. Det kan virke som at menn gjør det som trengs for å nå de målene de ønsker. Da tenker jeg bl.a. på at de begynner å lese og studere, og gjør seg gode i fag dersom de for eksempel ønsker en høyere utdanning, og en bedre og mer lønnet jobb. Det er menn som tjener mest i Norge i dag (Wold 2009).

9. Oppsummering

I den samlede framstillingen ønsker jeg å tydeliggjøre hva denne undersøkelsen har kommet fram til som viktige aspekter ved det som er omtalt som ”Gutteproblemet”. Oppsummeringen av analysen og drøfting av funn, satt litt på spissen kan presenteres slik:

Gutter på sjette trinn er gjennomgående lite opptatt av lesing, fordi lesing ikke er noe gutter/menn gjør. Videre møter de for få bøker som interesserer og engasjerer dem, og de mangler gode mannlige rollemodeller (når det kommer til lesing). De ser liten nytteverdi i å lese og de har andre fritidsinteresser enn å bruke fritiden på lesing. Dette fører til at gutter leser lite. Lite lesetrening fører til at man ikke oppnår så god leseflyt, som man oppnår ved repetert lesing og mengdetrening. Jeg antar dette går utover leseforståelsen, som igjen går utover motivasjon og leseglede. Vi får en negativ sirkel, og kjønnsforskjellene når det gjelder lesing øker.

Det videre arbeidet med temaet ”gutter og lesing” blir å jobbe med de pedagogiske konsekvensene. Dette byr på store utfordringer, og vi trenger mer kunnskap om dette. Dessuten er det sentralt å finne ut av hvilket av disse områdene som er viktigst med tanke på å bedre guttenes leseferdigheter. For å ta tak i oppsummeringen av analysen og drøfting av funn overfor, kan man begynne å spørre: Hvordan kan vi bedre guttenes holdning til lesning? Det blir spennende å følge med på utviklingen når resultatene fra PISA 2009 foreligger. Viser det en positiv holdningsendring? Videre er det viktig å finne de gode ”gutte-bøkene”. Gjennom min undersøkelse kommer det fram at det å lese kjedelige bøker er kjedelig, men det finns bøker det er verdt å lese. Det gjelder å finne disse bøkene. En stor utfordring blir å finne ut av rollemodellenes egentlige betydning. Selv om guttene i liten grad opplever at deres mannlige rollemodeller leser, kan det hende at det er andre rollemodeller som er av like stor,

eller større betydning. Mine resultater kommer derimot ikke fram til at vennegjengen spiller noen stor rolle for valg av bøker. Vennegjengen spiller derimot med stor sannsynlighet en rolle når det gjelder at guttene ikke leser, og at lesing ikke blir ansett som ”kult”. Hvordan kan man jobbe med å øke lesingens status? Det kan videre være vanskelig å jobbe med lesing, dersom man ikke opplever nytten i dette arbeidet. Voksenlivet fremstår som fjernt i denne fasen av livet. Får vi til å jobbe med å klargjøre nytteverdien i et livslangt løp for guttene? Det blir viktig å få kunnskap om et økt fokus på nytteverdi, kan bidra til mer og bedre motivasjon. Vil et fokus på nytteverdi og økt motivasjon bidra til bedre leseferdigheter hos guttene? (Eller vil fotballen allikevel ”vinne”?) Gutter som møter bøker som interesserer og engasjerer, ønsker *kanskje* å vie mer av fritiden sin på lesing. Dette vil kunne føre til mer lesing for guttenes del. Mengdetrening er et sentralt aspekt for å bli en bedre leser. Dette påvirker igjen leseflyten positivt. En bedre leseflyt, medfører seg en bedre leseforståelse, som igjen påvirker motivasjon og leseglede. Vi vil kanskje få en positiv sirkel, og kjønnsforskjellene når det gjelder lesing vil kanskje minke.

Det handler igjen om spørsmålet *når?* (*Når* skal guttene ha oppnådd de ulike leseferdighetene som finnes i leseutviklingsmodellen til Spear-Swerling og Sternberg?). Om vi tar opp målet med leseopplæringen, skal elevene oppnå den leseferdigheten de trenger for å fungere i sine liv. Lesing er et viktig redskap for å kunne fungere i samfunnet, både i det sosiale, i arbeidslivet, i fremtida, i yrkeslivet og i det offentlige liv (Kjærnsli et al., 2007). For å se nærmere på hvilke leseferdigheter gutter på sjette trinn trenger, tar jeg tak i guttene i mitt utvalg. De trenger leseferdigheter som gjør at de kan følge med i timen, gjøre lekser, lese om det som interesserer dem i bøker og blader, lese bruksanvisninger, undertekster og tekst-tv. Om guttene har leseferdigheter som gjør at de kan gjøre dette, kan det virke som at guttene i mitt utvalg har den leseferdigheten de trenger på sjette trinn. Henter vi fram den kunnskapen om at guttene ”tar” igjen jentene i voksenlivet, (med tanke på at de som menn tjener mest og besitter de ledende stillingene,) kan det virke som at guttene

på ett eller annet tidspunkt tilegner seg den leseferdigheten de trenger for å begynne for eksempel å studere. Ut fra min undersøkelse, antar jeg at guttene i mitt utvalg er sterkt situasjonsorientert, og at nytteperspektivet styres ut fra guttenes her-og –nå virkelighet. Det inntrykket jeg sitter igjen med etter gjennomføringen av denne undersøkelsen, er at guttene er fornøyd med egen lesekompetanse, og at de har den leseferdigheten de trenger i sine liv.

Et av formålene med denne oppgaven var å bidra til diskusjon rundt aspekter ved ”Gutteproblemet”. Sentrale momenter å drøfte i denne sammenhengen vil nettopp dreie seg om didaktiske emner, og fastsettelse av måloppnåelse i fag på ulike trinn. Da kan vi igjen ta opp spørsmålet om *når?* (*Når* skal guttene ha oppnådd de ulike leseferdighetene som finnes i leseutviklingsmodellen til Spear-Swerling og Sternberg?). Andre vesentlige områder vil omhandle pedagogiske konsekvenser for å jevne ut kjønnsforskjellene i lesing, og i hvilken grad man oppfatter guttenes dårligere leseferdigheter som et faktisk problem ved for eksempel gjennomføring av den ordinære undervisningen. Et annet formål var å se nærmere på ”Gutteproblemet” og hvorfor guttene leser dårligere enn jenter. Overordnet sagt har jeg, gjennom min undersøkelse, funnet ut at guttene mangler lesetrening, og leser derfor dårligere enn jentene som har mer mengdetrening. Virkeligheten er derimot mer kompleks. Gjennom min undersøkelse antar jeg at guttene leser mindre ut fra deres referansegrunnlag, fritidsinteresser, lesing har relativt lav status blant gutter, og jeg vil anta at den generelle oppdragelsen også er vesentlig i denne sammenheng. Ut fra guttene i mitt utvalg, samt det bilde jeg sitter igjen med etter arbeidet med nasjonal og internasjonal litteratur, synes gutter å være sterkt situasjons- og nytteorientert. Jeg har tidligere påpekt, at det kan virke som at guttene tilegner seg leseferdigheter ut fra en situasjon- og nytteorientering. Så når de i voksenlivet søker karriere, er det nyttetenkingen og den endrede situasjonen som gir motivasjon til å bedre guttenes ferdigheter og kunnskaper. Jeg påstår riktignok ikke at menn leser bedre enn voksne kvinner, men jeg påstår at menn leser godt nok til å sette seg i de posisjonene de

oppnår i arbeidslivet i Norge i dag, dersom vi tenker at lesing er blant forutsetningene for å lykkes i dagens samfunn. Vi lever som sagt i et samfunn som stiller store krav til lesing, og lesing i et høyt tempo (TV, internett, mail, kontrakter, forskrifter, arbeidsavtaler med mer).

10. Kildeliste.

- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. 2. Utgave. Oslo: Det norske Samlaget.
- Bjørndal, C. R. (2002). *Det vurderende øyet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode. En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ewald, A. (2007). *Läskulturer. Lärare, elever och litteraturläsning i grundskolans mellanår*. Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen.
- Folkebiblioteksloven (1985). *Lov om folkebibliotek m.v. av 20. desember 1985 nr.108*. hentet 9.april 2009 fra Lovdata: <http://www.lovdata.no/all/hl-19851220-108.html>
- Frost, J. (1999). *Lesepraksis – på teoretisk grunnlag*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Gamst, K. og Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner. En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør*. Doktoravhandling, Institutt for spesialpedagogikk. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Hoel, Trude (red.) (2008). *Gutter og lesing – lesevaner, lesetips og nye medier*. Stavanger: Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, Universitetet i Stavanger.
- Hoel T. og Helgevold L. (2005). ”Jeg leser aldri, men jeg leser alltid!: gutter som lesere og som bibliotekbrukere: en kvalitativ undersøkelse med utgangspunkt i ”Fritt valg”-rapporten” Stavanger: Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, Universitetet i Stavanger.

- Judd, C. M, Smith E. R. og Kidder, L. H (1991). *Research methods in Social Relations*. 6. Edition. Fort Worth, Texas: Holt, Rinehart and Winston.
- Kjærnsli, M., Lie, S., Olsen, R. V. og Roe, A. (2007). *Tid for tunge løft. Norske elevers kompetanse i naturfag, lesing og matematikk i PISA 2006*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Klinkenberg, J. E. (2005). *Å bedre barns leseflyt -27 varianter av repetert lesing*. Oslo: Aschehoug.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal.
- Kvale, S. (2007). *Doing interviews*. California: Sage.
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2009). *Interviews: learning the craft of qualitative research interviewing*. Los Angeles, California: Sage.
- Larsen, A. K. (2007). *En enklere metode. Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lesesenteret (2007, 28.november). *Pirls-prosjektet*. Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger. Hentet 2.april 2009 fra <http://lesesenteret.uis.no/forskning/leseundersokelser/pirls/>
- Lund, T. (red). (2002). *Innføring i forskningsmetodologi*. Oslo: Unipub.
- Lyster, S. A. H. (1998). *Å lære lese og skrive – individ i kontekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Maxwell, J. A. (1992). "Understanding and validity in Qualitative research" i Harvard Educational Review 32 (3) 1992 ss. 279-300. I: Blandingskompendium 2008 Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelige fakultetet, Institutt for spesialpedagogikk, *SPED 4010 Vitenskapsteori, forskningsmetode og statistikk. Master*. Oslo: Unipub.

-
- Meling, E. (2006). *"Readwars – the return of men."* Stavanger: Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, Universitetet i Stavanger.
- Molloy, G. (2007). *När pojkar läser och skriver*. Lund: Studentlitteratur.
- Newkirk, T. (2002). *Misreading masculinity – boys, literacy, and popular culture*. Portsmouth, New Hampshire: Heinemann.
- Norges idrettsforbund (2007, 22. Januar). *Rapport til generalsekretæren i NIF Evaluering av barneidrettsbestemmelsene*. Hentet 2.april 2009 fra <http://www.nif.idrett.no/files/%7B9C06EC65-3C7D-45E3-9EFF-8859F32636B9%7D.pdf>
- PISA (2000). *Programme for International Student Assessment*. Hentet 17.november.2008 fra http://www.pisa.no/kort2000_hjem.html
- PISA (2006, 1.februar). *Programme for international student assessment*. Hentet 3.mars 2009 fra <http://www.pisa.no>
- Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ross, C. S., McKechnie, L., og Rothbauer, P. M. (2006). *Reading matters. What the research reveals about reading, libraries and community*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.
- Saabye, M. (2008). *Kunnskapsløftet – Fag og læreplaner i grunnskolen*. Oslo: Pedlex norsk skoleinformasjon.
- Schofield, J. W. (1990) "Ch. 6: Increasing the Generalizability of Qualitative Research", i *Qualitative Inquiry in Education. The Continuing debate*. 1990 ss. 201-232. Teachers Collage, Columbia University. I: *Blandingskompendium 2008 – Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelige fakultetet, Institutt*

for spesialpedagogikk, *SPED 4010 Vitenskapsteori, forskningsmetode og statistikk. Master*. Oslo: Unipub.

Skaalvik, E. M. og Skaalvik, S. (1996). *Selvoppfatning, motivasjon og læringsmiljø*. Oslo: Tano.

Smith, M. W. og Wilhelm J. D. (2002). *Reading don't fix no Chevy's – literacy in the lives of young men*. Portsmouth, New Hampshire: Heinemann.

Spear-Swerling, L. og Sternberg, R. J. (1994). "The road not taken: An Integrative Theoretical Model of Reading Disability". *Journal of learning disabilities* volume 27. Number 2, February 1994. I: kopisamling Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Institutt for spesialpedagogikk: *kompedium for SPED 4410 Fordypning i spesifikke lærevansker*. Oslo: Unipub.

Stanovich, K. E. (2000). *Progress in understanding reading: scientific foundations and new frontiers*. New York: Guilford Press.

Sullivan, M. (2004). *Why Johnny won't read*. *School Library Journal*, 8/1/2004.

Hentet 12.februar 2009 fra

<http://www.schoollibraryjournal.com/article/CA439816.html>

Utdanningsdirektoratet. (2006, 31.august). *Læreplan i norsk. Kompetansemål etter sjuende årstrinn*. Hentet 2.mars 2009 fra

<http://www.utdanningsdirektoratet.no/grep/Lareplan/?laereplanid=710976&visning=5&sortering=2&kmsid=710983>

Utdanningsdirektoratet (2008, 12. november). *Nasjonale prøver 2008*. Hentet 2.mars

2009 fra <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Tema/Nasjonale-prover/Nasjonale-prover2008/>

Utdannings- og forskningsdepartementet (2005). *Gi rom for lesing*. Hentet 8.oktober 2008 fra

http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/planer/2005/Gi-rom-for-lesing-2003-2007.html?id=496902

Vedeler, L. (2000). *Observasjonsforskning i pedagogiske fag. En innføring i bruk av metoder*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Weigh, T. (2008): A book club sheds lights on boys and reading. *Middle school journal, volume 40, issue 1*. – s. 19-25. Columbus, Ohio.

Wold, R. (2009, 5.april). *Rapport om kjønnsforskjeller. Disse tjener mest*. Hentet 9.april 2009 fra E24: <http://e24.no/makro-og-politikk/article3014504.ece>

Vedlegg 1: Skriv til orientering (til skolen)

Til orientering.

Stedsnavn , 22.januar 2009

Hei.

Jeg studerer ved Institutt for spesialpedagogikk ved Universitet i Oslo. Jeg tar en mastergrad i spesialpedagogikk med fordypning i spesifikke lærevansker. I forbindelse med masteroppgaven skal jeg gjennomføre et lite forskningsarbeid, hvor jeg skal intervjuer gutter på sjette trinn. Jeg ønsker å gå nærmere inn på temaet gutter og lesing, og arbeidstittelen er ”*Lesing er for alle! – også for gutter?*” En rekke nasjonale og internasjonale undersøkelser viser at guttene gjør det dårligere enn jentene på ulike lesetester. Forskningen har ikke fokusert så mye på hvorfor man får disse resultatene. De finnes mange antagelser som at gutter heller vil være i fysisk aktivitet, spille pc-spill og lignende istedenfor å lese bøker. Jeg ønsker med min oppgave å se nærmere på hva som er guttenes egen virkelighet. Jeg vil i denne undersøkelsen for eksempel spørre guttene om hva de liker å lese, hva de synes om å lese, hvorfor de tror de skal lære å lese.

Som student ved Universitet i Oslo følger jeg de forskningsetiske retningslinjer som er gjeldene, og jeg har fått utnevnt en veileder som har det faglige ansvaret. Det skal vilkårlig velges ut et antall gutter fra 6.trinn, ut fra de som har samtykket til å kunne være med. Både guttene og skolen skal anonymiseres, slik at de ikke kan bli identifisert i ettertid.

Mvh Hanne Kristiansen,

Ta gjerne kontakt:

-mobil: xxx xx xxx (eller)

-e-post: mailadressen@mail.no

Vedlegg 2: Skriv til foreldre/foresatte

Orientering til foreldre/foresatte.

Stedsnavn, 22.januar 2009

Hei.

Jeg studerer ved Institutt for spesialpedagogikk ved Universitet i Oslo. Jeg tar en mastergrad i spesialpedagogikk med fordypning i spesifikke lærevansker. I forbindelse med masteroppgaven skal jeg gjennomføre et lite forskningsarbeid, hvor jeg skal intervju et antall gutter på sjette trinn. Jeg ønsker å gå nærmere inn på temaet gutter og lesing, og arbeidstittelen er ”*Lesing er for alle! – også for gutter?*” En rekke nasjonale og internasjonale undersøkelser viser at guttene gjør det dårligere enn jentene på ulike lesetester. Forskingen har ikke fokusert så mye på hvorfor man får disse resultatene. De finnes mange antagelser som at gutter heller vil være i fysisk aktivitet, spille pc-spill og lignende istedenfor å lese bøker. Jeg ønsker med min oppgave å se nærmere på hva som er guttenes egen virkelighet. Jeg vil i denne undersøkelsen for eksempel spørre guttene om hva de liker å lese, hva de syns om å lese, hvorfor de tror de skal lære å lese.

Som student ved Universitet i Oslo følger jeg de forskningsetiske retningslinjer som er gjeldene, og jeg har fått utnevnt en veileder som har det faglige ansvaret. Det som skal skje er at det skal vilkårlig velges ut et antall gutter fra 6.trinn, ut fra de som har samtykket til å kunne være med. Disse guttene skal intervjues av meg i skoletiden, etter avtale med rektor. Både guttene og skolen skal anonymiseres, slik at de ikke kan bli identifisert i ettertid. Dere foreldre/foresatte har selvfølgelig full rett til å reservere dere mot at deres barn skal delta i denne undersøkelsen, og det understrekes at eleven selv har full anledning til å trekke seg fra undersøkelsen når som helst, dersom han skulle ønske det.

Mvh Hanne Kristiansen

Vennligst fyll ut følgende, og returner til skolen.

- Vi samtykker til at vår sønn kan være med i undersøkelsen
- Vi samtykker ikke til at vår sønn kan være med i undersøkelsen

Underskrift:

Vedlegg 3: Intervjuguide

TEMA	SPØRSMÅL:
Innledning:	Hva liker du å gjøre (på fritiden) – fotball, spill, skøyter, tv, filmer, musikk.... Er det noe av dette som gjør at du må lese?
Holdning	Liker du å lese? (leser for fornøydelsens skyld) Hva liker du? (sjangre + form) (Hva liker du med bøker?) Hva er det som er <i>bra</i> (det ordet de bruker)?
Nytteverdi	Hvorfor tror du det er viktig lære å lese? Hva skal vi bruke lesing til? (nå og/eller når du blir voksen) Når tror du at de brukt for å lese? (nå og/eller når du blir voksen)
Leseflyt	Syns du det er greit å lese? Syns du at du leser fort? Får du vondt i hodet/øynene når du leser? Leser du ferdig bøker? (Alle? Hvilke bøker leser du ikke ut? Grunn?)
Informasjon om lesing/oppmuntring til lesing	Hvor ofte leser dere på skolen? Synes du det er lite, passe eller mye?

Hvordan får du kjennskap til hva du kan lese?

Får du tips om en god bok av noen du kjenner? (Hvem?)

Går du på bibliotek og låner bøker? Skolebibliotek? Folkebibliotek?

Handler du bøker i bokhandleren? (eller noen kjøper til deg?)

Ble du lest for som liten? ((blir du lest for nå?))

Rollemodeller

Leser de hjemme?

(Oppfølging:) Hvem?

(Oppfølging:) Hva leser de?

Kjønnforskjeller

Synes du bøkene på skolen er:

Tøffe? Jentete? Barnslige? Kjedelige?

Tror du det er forskjell på gutter og jenter når det gjelder lesing?

Det sies at jenter gjør det bedre enn gutter på lesetester? Hva mener du om det?